

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Elin Olsson

Restriktioner för häktade

- En utredning om orsakerna till att
åklagare tillgriper restriktioner

Examensarbete
30 högskolepoäng

Handledare
Helén Örnemark Hansen

Straff- och processrätt

HT 2010

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	5
FÖRKORTNINGAR	6
1 INLEDNING	7
1.1 Syfte och frågeställningar	7
1.2 Metod och material	8
1.3 Avgränsning	9
1.4 Disposition	9
2 GRUNDLÄGGANDE REGLER OM HÄKTNING OCH RESTRIKTIONER	11
2.1 EKMR	11
2.1.1 Artikel 3	11
2.1.2 Artikel 5	12
2.1.3 Artikel 8	12
2.2 Tortyrkonventionen	13
2.3 Regeringsformen	14
3 HÄKTNING	16
3.1 Allmänt om häktning	16
3.2 De fyra häktningsfallen	16
3.2.1 Huvudregeln 24 kap. 1 § 1 st.	17
3.2.1.1 Flyktfara	18
3.2.1.2 Kollusionsfara	18
3.2.1.3 Recidivfara	19
3.2.2 Den obligatoriska regeln 24 kap. 1 § 2 st.	19
3.2.3 Den fakultativa regeln 24 kap. 2 §	20
3.2.4 S.k. utredningshäktning 24 kap. 3 §	20
3.2.5 Proportionalitetsprincipen	20
4 RESTRIKTIONER	22
4.1 Allmänt om restriktioner	22

4.2	Rättegångsbalkens regler om restriktioner	23
4.3	Den nya häkteslagen	23
4.4	Kollusionsfara	24
4.4.1	Kollusionsfara i praktiken	25
4.4.1.1	Begreppets omfattning	25
4.4.1.2	Bedömning om kollusionsfara föreligger	26
4.4.1.3	Konkreta skäl för åläggande av restriktioner	27
4.4.2	Kritik från JO	28
4.4.2.1	JO 1996/97 s. 62	28
4.4.2.2	JO 1988/89 s. 41	29
4.5	Tillämpning av restriktioner	30
4.5.1	Placering tillsammans med andra intagna	30
4.5.2	Vistas i gemensamhet	31
4.5.3	Följa vad som händer i omvärlden	31
4.5.4	Innehav av tidskrifter, tidningar och andra personliga tillhörigheter	32
4.5.5	Besök	32
4.5.6	Förbindelse genom elektronisk kommunikation	33
4.5.7	Försändelser	33
4.6	Omprövning, överprövning och överklagan	34
4.7	Åklagarmyndighetens föreskrifter om dokumentation av skälen för restriktioner	35
4.8	Upphörande av restriktioner	36
5	KRITIK MOT SVERIGES ANVÄNDANDE AV RESTRIKTIONER	38
5.1	CPT:s besök 1991	38
5.2	CPT:s besök 1994	39
5.3	CPT:s besök 1998	39
5.4	CPT:s besök 2003	40
5.5	CPT:s besök 2009	41
6	EN KORT KOMPARATIV STUDIE	43
6.1	Danmarks lagstiftning rörande restriktioner	43
6.1.1	CPT:s besök 2002	44
6.1.2	CPT:s besök 2008	45
7	BEHOV OCH MINDRE INTEGRITETSKRÄNKANDE ÅTGÄRDER	47
7.1	Behov av restriktioner	47
7.1.1	Kommentar	47

7.2	Åtgärder som kan leda till att restriktioner används i mindre omfattning	48
7.2.1	Förslag 1	48
7.2.1.1	Kommentar till förslag 1	48
7.2.2	Förslag 2	48
7.2.2.1	Kommentar till förslag 2	49
7.2.3	Förslag 3	49
7.2.4	Kommentar till förslag 3	49
7.2.5	Förslag 4	50
7.2.5.1	Kommentar till förslag 4	50
8	SAMMANFATTANDE ANALYS	51
	BILAGA A	61
	BILAGA B	62
	BILAGA C	65
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	66
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	70

Summary

The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR) and the Swedish constitution guarantee everyone a number of civil rights. Every citizen has the right to respect for his private and family life, his home and his correspondence. These rights may be limited by law, presumed that these limitations have a righteous purpose in a democratic society. Investigating crimes can be considered as such a purpose.

ECHR and the Swedish constitution also guarantee that no one shall be subjected to torture or to inhuman or degrading treatment. The convention of torture is significant in this context, as it is constructed to enhance the individual's protection of torture and inhuman treatment. Further, a special torture committee (CPT) has been created to investigate whether countries that have signed the convention are living by its rules.

Taking somebody into custody is the most interventional coercive measure that exists according to Swedish National Law. Every detention has therefore to be given support by the law. These can be divided into four types and are associated with different reasons for detention. The cause to take somebody into custody must always be strong enough to motivate the inconvenience that the individual will suffer by being in custody.

An individual who has been taken into custody can be subjected to certain restrictions when it comes to communication. These restrictions generate an even stronger intrusion of the personal integrity of the individual beyond the initial detention. For a prosecutor to be allowed to impose these restrictions upon an individual, the deprivation of freedom must be based on risk of tampering with evidence. Risk of tampering with evidence implies that there is a risk that the suspect could destroy evidence or damage the investigation in another way if given the chance.

Sweden has been criticized by CPT for a long period of time regarding the amount of time suspects spend in custody, the frequent use of restrictions and the lack of possibility of appealing an order of restriction. The investigation of custody conducted by the Swedish government found it difficult to explain the variations of imposing restrictions between different local public prosecution offices. Further the investigation indicated that restrictions are sometimes imposed routinely or unnecessarily.

In April 2011, a new Swedish law will be coming into force. The law includes the possibility to appeal an order of court, which is not possible today. The law's purpose is to reduce the number of persons imposed by restrictions.

Because of the criticism raised against the regional public prosecution office, the Swedish government has conducted an investigation in order to evaluate the disposition of the restrictions.

To respond to the criticism it is necessary to investigate *why* prosecutors are using restrictions in such extent.

My investigation shows that prosecutors are using restrictions because of mainly there things:

- Lack of guidelines giving the prosecutors instructions how and when to apply restrictions
- Lack of a thorough judgment in court
- Procedural law of Sweden is based on the principle of oral proceeding, the principle of immediateness and the concentrations principle. These principles make it difficult to investigate crimes without using restrictions

Sammanfattning

Genom Europakonventionen och regeringsformen tillförsäkras den enskilde ett flertal rättigheter. Varje medborgare åtnjuter bland annat skydd till frihet och personlig säkerhet samt till privat och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Dessa friheter får begränsas genom lag under förutsättning att begränsningen tillgodoser ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Att utreda brott anses vara ett sådant ändamål.

Av Europakonventionen och regeringsformen följer även att varje medborgare är skyddad mot tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling. I detta sammanhang får Tortyrkonventionen betydelse eftersom denna upprättats i syfte att stärka skyddet mot tortyr och omänsklig behandling. En särskild Tortyrkommitté (CPT) har dessutom upprättats för att undersöka att de stater som ratificerat konventionen verkligen efterlever innehållet.

Häktning är det mest ingripande tvångsmedlet som finns i svensk rätt. Mot bakgrund av detta krävs lagstöd bakom varje häktningsbeslut. I 24 kap. RB regleras förutsättningarna för häktning. Dessa kan delas in i fyra typfall och är förknippade med olika slag av häktningsgrunder. Skälen för ett frihetsberövande måste alltid uppväga de olägenheter som en häktning innebär för den misstänkte.

En person som har berövats friheten kan åläggas restriktioner som innebär inskränkningar i kontakten med omvärlden. Inskränkningarna innebär, utöver frihetsberövandet, ett betydande integritetsintrång för den enskilde. För att åklagaren ska få medgivande att ålägga restriktioner måste frihetsberövandet grunda sig på kollusionsfara. Kollusionsfara innebär att det föreligger en risk att den misstänkte genom att undanröja bevis eller på något annat sätt kan försvåra utredningen.

Sverige har under lång tid kritiserats av bland annat CPT avseende häktningstider, en frekvent användning av restriktioner samt avsaknad av möjligheter att överklaga ett restriktionsbeslut. Den häktesutredning som år 2006 tillsattes till följd av kritiken, fann bland annat att det förelåg svårförklarliga variationer mellan olika åklagarkammare samt att det inte kunde uteslutas att restriktioner då och då tillgrips slentrianmässigt och i onödan eller bibehålls längre än vad som är motiverat.

Den första april 2011 kommer en ny häkteslag att träda ikraft. Lagen innehåller bland annat möjlighet att överklaga rättens beslut avseende åläggandet av restriktioner av visst slag för den häktade. Ett av syftena med lagen är att minska andelen häktade som åläggs med restriktioner.

Mot bakgrund av kritiken för tillämpningen av restriktioner som riktats mot Sverige fick Åklagarmyndigheten 2009 i uppdrag, av regeringen att genomföra en utredning i syfte att utvärdera dispositionen av inskränkningarna.

För att kunna bemöta den kritik som riktats mot Sverige förutsätts en utredning om vilka orsaker som ligger bakom användandet av restriktioner. Denna uppsats avser att klarlägga sådana potentiella orsaker.

Min utredning visar att det främst är tre orsaker som ligger bakom åklagarnas tillämpning av restriktioner:

- Avsaknad av tydliga riktlinjer som konkret anger hur och när restriktioner ska tillämpas.
- Avsaknad av en av domstolen djupgående bedömning huruvida restriktioner verkligen är nödvändigt.
- Eftersom svensk processrätt vilar på principerna om muntlighet, koncentration och omedelbarhet blir det i många fall oundvikligt att bedriva en effektiv brottsutredning utan att tillgripa restriktioner.

Förord

Jag avslutar med detta arbete mina juridikstudier vid Lunds universitet. Studier som har varit oerhört givande och utvecklande. Nu väntar arbetslivet där förvärvade kunskaper skall tillämpas i praktiken.

Jag vill först och främst rikta ett stort tack till min pappa som inte bara flertalet gånger korrekturläst denna uppsats utan även alla andra texter som jag skrivit under utbildningens gång. Givetvis förtjänar också min mamma ett tack för sitt villkorlösa stöd.

Särskild uppskattning vill jag även rikta till Sofia Kax som tog sig tid att läsa igenom uppsatsen och komma med betydelsefulla synpunkter. Ett stort tack även till min handledare Helén Örnemark-Hansen för konstruktiva kommentarer och goda råd. Jag vill även passa på att tacka Kristoffer Ståhl och Hedda Wittbom för givande diskussioner under arbetets gång. Jag vill dessutom tacka Joakim Zander på åklagarmyndighetens utvecklingscentrum för all hjälp. Ett stort tack förtjänar även Hans-Jørgen Engbo, fängelseinspektör vid anstalten i Herstedvest.

Slutligen vill jag tacka hela min övriga familj, Ola och alla mina vänner för att ni bidragit till att studietiden i Lund varit en fantastisk epok i mitt liv.

Elin Olsson

Lund, december 2010

Förkortningar

CPT	Europarådets Tortyrkommitté
EKMR	Europakonventionen för de mänskliga fri- och rättigheterna
FN	Förenta nationerna
HD	Högsta domstolen
JO	Justitieombudsmannen (Riksdagens ombudsmän)
NJA	Nytt Juridiskt arkiv
Prop.	Proposition
RB	Rättegångsbalken
RF	Regeringsformen
RH	Publicerade rättsfall från hovrätterna
SOU	Statens offentliga utredningar
ÅFS	Åklagarmyndighetens författningssamling

1 Inledning

En av grunderna för ett rättssamhälle, värt namnet, är att kunna bedriva en effektiv brottsutredningsverksamhet. Detta kan dels motivera att en person berövas friheten och dels att denne meddelas inskränkningar i rätten till kontakter med omvärlden. Utöver frihetsberövandet innebär dock inskränkningarna ett påtagligt integritetsintrång för den häktade. Restriktioner som därutöver gäller under en längre period medför ytterligare kränkningar av integriteten. Isolering av, i synnerhet, unga personer har dessutom visat sig, på sikt, ge upphov till flera fysiska och mentala problem. Mot denna bakgrund är det betydelsefullt att restriktioner tillgrips och vidmakthålls med största möjliga återhållsamhet.

Mitt uppdrag är att tillsammans med juridikstuderande Hedda Wittbom och Kristoffer Ståhl bidra till att göra en analys av tillämpningen av restriktioner i samband med häktning. Under arbetets gång har vi samarbetat med åklagarmyndighetens utvecklingscentrum i Malmö.

Undersökningar, från dels CPT och dels häktesutredningen, indikerar att inskränkningar i rätten till kontakt med omvärlden för en häktad tillgrips och bibehålls med hög frekvens. Den häktesutredning som tillsattes år 2006, till följd av bland annat kritiken från CPT, fann vidare att det förelåg svårförklarliga variationer mellan olika åklagarkammare. Statistik från åklagarmyndigheten visar att 60-70 procent av de som häktats under åren 2008-2010 har ålagts med restriktioner.¹

1.1 Syfte och frågeställningar

För att kunna vidta konkreta åtgärder mot den kritiserade användningen av restriktioner krävs en utredning om *varför* tillämpningen ser ut som den gör i Sverige. Kristoffer Ståhl redogör i sitt examensarbete för geografiska skillnader och eventuella orsaker som kan hänföras till detta. Vidare redogör han för möjliga orsaker knutna till brottstyp och ålder.

Med utgångspunkt i den kritik som riktats mot Sverige, från CPT samt det resultat häktesutredningen framfört, kommer jag att undersöka vilka orsaker som kan ligga bakom den frekventa användningen av restriktioner. Syftet med arbetet är således bland annat att förklara bakomliggande orsaker till en omfattande användning av restriktioner. Jag lyfter i detta sammanhang fram den enskilde åklagarens inflytande över implementeringen. Utgångsläget är de förutsättningar som svensk och europeisk lagstiftning ger för att kunna ålägga restriktioner. En central aspekt är åklagarens motiv till att föreskriva

---

¹ Uppgifterna är hämtade ur åklagarmyndighetens diarföringssystem Cåbra

restriktioner. Här blir åklagarens bedömning väsentlig och inte minst hur begreppet kollusionsfara tolkas samt dess tillämpning i praktiken.

Avslutningsvis undersöks också om det alltid är nödvändigt att ålägga restriktioner eller om det kan finnas alternativa metoder som inte är lika integritetskränkande.

De frågor jag avser att besvara är:

- **Vilka förutsättningar uppställs enligt svensk och europeisk lagstiftning för att häkta och ålägga en person med restriktioner?**
- **Lämnas det stort utrymme åt den enskilde åklagaren att påverka tillämpningen av restriktionerna?**
- **Vilka orsaker kan ligga bakom åklagarnas användning av restriktioner?**
- **Är det nödvändigt att använda restriktioner eller finns det några alternativ som inte är lika integritetskränkande för den enskilde?**

1.2 Metod och material

Jag har i huvudsak arbetat utifrån en rättsdogmatisk metod. Detta innebär att jag utifrån lagtext, förarbeten, rättspraxis och doktrin undersökt hur den svenska regleringen kring restriktioner och häktning förefaller. Eftersom restriktioner i samband med häktning är ett relativt utforskat område är utbudet av doktrin begränsat. Gunnel Lindbergs ”straffprocessuella tvångsmedel- när och hur får de användas?” har varit betydande för arbetet.

Eftersom en ny häkteslag kommer att träda i kraft den första april 2011 finns det i dagsläget ingen doktrin som berör lagen. Jag har i denna del huvudsakligen utgått från aktuella förarbeten.

Jag har även valt att redogöra för två JO-beslut för att ytterligare förtydliga hur åklagare resonerar när de tillgriper restriktioner. Hur JO har resonerat i besluten har även varit betydelsefullt för mina frågeställningar. Jag fann just dessa JO-beslut relevanta mot bakgrund av att de på ett tydligt sätt belyser omfattningen av restriktioner samt på vilka grunder inskränkningarna bör ges.

För att kunna göra en relevant bedömning kring det svenska restriktionssystemet samt undersöka möjliga alternativa åtgärder har jag valt att belysa den danska restriktionsordningen. Denna del består främst av information som jag fått från Hans-Jørgen Engbo, fängelseinspektör vid anstalten Herstedvester i Danmark.

Information om den kritik som riktats mot Sverige och Danmark har jag hämtat från CPT:s hemsida.

Utöver den rättsdogmatiska metoden har jag också tillämpat en kvalitativ metod i form av intervjuer med sammantaget fem åklagare från dels åklagarkammaren i Malmö och dels internationella åklagarkammaren. Intervjupersonerna har slumpmässigt valts ut i samråd med Joakim Zander. Jag har även använt mig av den intervjustudie som genomförts av åklagarmyndighetens utvecklingscentrum i Malmö. Studien omfattar intervjuer med åklagare runt om i Sverige.

1.3 Avgränsning

Min del av utredningen kommer främst att belysa användningen av restriktioner i Sverige. Jag kommer endast att fokusera på restriktioner i samband med häktning och således inte gå närmare in på restriktioner för gripna, anhållna eller intagna på kriminalvårdsanstalt.

För att öka förståelsen av alla aspekter kring hanteringen av restriktionerna har jag valt att redogöra för viktiga konventioner som Sverige ratificerat. Mest betydelsefulla i detta sammanhang är EKMR och Tortyrkonventionen. Jag redogör också kortfattat för regeringsformens bestämmelser med kopplingar till häktningsprocessen och förekommande reglering av restriktioner.

Eftersom en ny häkteslag kommer att träda ikraft den första april 2011, och ersätta nuvarande behandlingslag, kommer jag inte närmare att belysa behandlingslagens bestämmelser. Denna lag kommer endast att behandlas i jämförande syfte med den nya lagen.

I min utredning kring varför åklagare tillämpar restriktioner på ett sätt som fått både internationell och nationell kritik, kommer jag att bortse från geografiska orsaker. Jag kommer inte heller att fokusera på olika brottstyper eller orsaker som kan hänföras till den häktades ålder. För den läsare som önskar fördjupad kunskap i dessa delar hänvisar jag till Kristoffer Ståhls examensarbete.

Bortsett från ett avsnitt där jag redogör för dansk lagstiftning rörande restriktioner och häktning kommer jag inte att belysa ämnet ur ett internationellt perspektiv. Avseende internationella aspekter hänvisar jag till Hedda Wittboms examensarbete.

1.4 Disposition

För att skapa en bättre förståelse för ämnet har jag valt att inleda arbetet med kapitel 2 som berör grundläggande internationella samt nationella regler för häktning och restriktioner. Därefter kommer kap 3 där jag redogör för de nationella reglerna kring häktning. I kapitel 4 redogör jag ingående för den

svenska regleringen kring restriktioner. Kapitel 5 består av en sammanfattning av den kritik som riktats mot Sverige av CPT från 1991-2009. Det sjätte kapitlet består av en komparativ del där jag belyser Danmarks lagstiftning. Det sjunde kapitlet berör behovet av restriktioner samt förslag till alternativa åtgärder. Avslutningsvis analyserar och sammanfattar jag föregående avsnitt och redogör för mina egna åsikter och tankar kring ämnet. Det är också i detta kapitel som svaren på de ställda frågorna levereras.

2 Grundläggande regler om häktning och restriktioner

För att förstå alla aspekter av problematiken kring användandet av restriktioner är det viktigt att man har en grundläggande kunskap om dels Sveriges internationella åtaganden och dels om Sveriges grundläggande bestämmelser i ämnet. En annan väsentlig aspekt är Tortyrkommitténs funktion inom EU. Nedan följer en kort redogörelse för aktuella artiklar i EKMR, Tortyrkonventionen samt relevanta lagrum i regeringsformen.

De delar som belyser EKMR och Tortyrkonventionen har Kristoffer Ståhl sammanfattat.

2.1 EKMR

Den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna trädde i kraft den 3 september 1953. Den hade då ratificerats av tio stater inklusive Sverige. År 1995 inkorporerades Europakonventionen även i svensk rätt.

Av störst intresse för detta arbete är artiklarna 3, 5 och 8 EKMR.²

2.1.1 Artikel 3

Originaltexten för artikel 3 i EKMR är ”No one shall be subjected to torture or to inhuman or degrading treatment or punishment”. Detta förbud är generellt och undantagslöst vilket innebär att inget avsteg får göras, inte ens under extraordinära förhållanden.³

För att tortyr ska anses föreligga krävs enligt Europadomstolens praxis en form av ”kvalificerad” tortyr som implicerar ett särskilt intensivt lidande för offret.

I rättsfallet *Ireland v. UK* förhördes misstänkta terrorister under lång tid och utsattes för obehagligt ljud samtidigt som de hade huvor över ansiktet och var placerade mot en vägg. De fick inte någon mat, dryck eller möjlighet till sömn. Europadomstolen ansåg inte att detta var tortyr men det betecknades som ”omänsklig och förnedrande behandling” och det förelåg då brott mot artikel 3 EKMR.⁴

Att från polisens sida försöka framtvinga ett erkännande genom att dra den misstänkte i håret, längs golvet och misshandla honom under flera dagar

---

² Danelius, s. 17 ff.

³ Danelius, s. 67.

⁴ *Ireland v. UK* (5310/71).

ansågs vara tortyr i målet Selmouni v. France.⁵ Även onödigt stränga restriktioner för fängelseinterner såsom total isolering under långa perioder kan anses vara ”omänsklig och förnedrande behandling” enligt artikel 3 EKMR.⁶

2.1.2 Artikel 5

Artikel 5 behandlar rätten till personlig frihet och säkerhet. Artikelens syfte framförallt till att sätta gränser för myndigheterna vid frihetsberövande av individer i samband med misstanke om brott. I artikel 5.1 ges en uttömmande uppräknning av de sex fall då ett frihetsberövande är tillåtet.

Mest relevant i detta sammanhang är det tredje fallet som säger att det är godtagbart att frihetsberöva en person som på ett lagligt sätt blivit arresterad, i syfte att ställa honom eller henne inför en behörig rättslig myndighet. Personen ska vidare vara skäligen misstänkt för att ha begått ett brott eller om det skäligen anses nödvändigt att hindra honom från att begå ett brott eller för att hindra honom eller henne från att undkomma efter att ha begått en brottslig gärning. Kravet på att konventionsstaten ska reglera detta genom ”lag” innebär att det ska finnas en rättslig norm och i vilken form denna kommer till uttryck är avhängigt normgivningen i respektive konventionsstat. I Sverige regleras det genom lag.⁷

Enligt andra punkten i samma artikel ska den som har frihetsberövats, utan dröjsmål, underrättas om skälen för åtgärden samt om varje anklagelse mot honom eller henne. Enligt artikel 5.3 ska den som är frihetsberövad utan dröjsmål ställas inför domare eller annan ämbetsman som enligt lag får fullgöra dömande uppgifter.

Den bakomliggande tanken är att en person inte ska vara frihetsberövad en längre tid utan att en opartisk person (domare eller ämbetsman) prövar grunderna för frihetsberövandet. I Sverige sker detta genom en häktesförhandling senast 4 dygn efter att den misstänkte blivit gripen.⁸

Den fjärde punkten i artikel 5 gäller den frihetsberövades rätt att skyndsamt få lagligheten av frihetsberövandet prövad av en opartisk domstol. Den sista punkten reglerar möjligheten för en person som blivit frihetsberövad på felaktiga grunder att få skadestånd. I svensk rätt regleras denna punkt i Lagen om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder (SFS 1998:714).

2.1.3 Artikel 8

Enligt artikel 8 har alla rätt till skydd för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. I andra punkten samma artikel framgår att

---

⁵ Selmouni v. France (25803/94).

⁶ G.B. v. France (42346/98).

⁷ Se 2 kap 8 § och 12 § 1 st. RF

⁸ 24 kap. 13 § 2 st. RB.

inskränkningar i detta skydd endast kan godtas under förutsättning att det finns stöd i lag och om det är nödvändigt i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till statens säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välstånd, förebyggande av oordning eller brott, skydd för hälsa eller moral eller för andra personers fri- och rättigheter.

Det finns ett flertal straffprocessuella tvångsmedel som är ett ingrepp i den privata sfären enligt artikel 8 såsom telefonavlyssning och brevkontroll för en häktad. Med korrespondens avses olika former av överförande av meddelande mellan individer som exempelvis brevpост och e-mail.⁹

Praxis från Europadomstolen visar att betydande frihet måste finnas gällande en frihetsberövads rätt till korrespondens med sin advokat.¹⁰ I ett fall skickade en frihetsberövad ett brev till sin advokat och rådfrågade honom om möjligheterna att anmäla en fångvakt för ärekränkning. Den frihetsberövade hindrades dock från denna korrespondens och Europadomstolen ansåg att detta agerande stod i strid mot artikel 8.¹¹

I målet mellan advokaten Schönenberg och dennes klient å ena sidan och den Schweiziska staten å den andra, ansåg Europadomstolen att den Schweiziska staten brutit mot artikel 8. Durmaz satt frihetsberövad på grund av misstanke för narkotikabrott. Hans fru kontaktade advokat Schönenberg i syfte att förordna honom som ombud för sin man. I samband med detta skickade advokat Schönenberg ett brev till Durmaz innehållande en rekommendation till Durmaz om att utnyttja sin rätt till tystnad. Åklagaren stoppade brevet och Durmaz fick därmed aldrig ta del av innehållet. Europadomstolen menade att detta inte var försvarbart eller nödvändigt i ett demokratiskt samhälle.¹² En granskning av korrespondens mellan frihetsberövad och advokat får endast ske i exceptionella fall, exempelvis när det finns misstanke att korrespondensen missbrukas i ett brottsligt syfte.¹³

2.2 Tortyrkonventionen

Tortyrkonventionen ratificerades av Europarådets medlemsstater 1987. Två tilläggsprotokoll trädde även i kraft i mars 2002. Tortyrkonventionen hänvisar inledningsvis till tortyrförbudet i artikel 3 EKMR och tankegången bakom tortyrkonventionen är att stärka skyddet mot tortyr och omänsklig behandling eller straff.

Enligt tortyrkonventionen ska det inrättas en ”European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment”,

---

⁹ Danelius, s. 344.

¹⁰ Silver and other v. UK (5947/72).

¹¹ Golder v. UK (4451/70).

¹² Schönenberger and Durmaz v. Switzerland (11368/85).

¹³ Campbell v. UK (12244/86).

(CPT) nedan kallad Tortyrkommittén. Tortyrkommitténs uppdrag är att besöka medlemsstaterna, undersöka behandlingen av frihetsberövade personer, och sträva efter att skydda frihetsberövade personer från tortyr eller annan omänsklig behandling eller straff.¹⁴

Alla medlemsstater har en skyldighet att tillåta Tortyrkommittén att besöka ifrågasättande platser där personer sitter frihetsberövade av offentliga myndigheter. Det ska vidare finnas ett samarbete mellan medlemsstaterna och Tortyrkommittén.¹⁵ Samarbetet manifesteras bland annat genom att Tortyrkommittén ska anmäla till medlemsstaten när de har för avsikt att besöka staten. Medlemsstaten är även skyldig att garantera att Tortyrkommittén fritt får röra sig i landet utan restriktioner. Kommittén har även rätt att kräva fullständig information om platser där personer är frihetsberövade. Tortyrkommittén ska därutöver ges rätt till obegränsad tillgång till dessa platser, där de även har tillstånd till att intervjua frihetsberövade.¹⁶ Under vissa särskilda omständigheter kan en medlemsstat hindra besök av Tortyrkommittén. Medlemsstaten och Tortyrkommittén ska i sådant fall mötas och diskutera fram en lösning av situationen.¹⁷

Efter genomfört besök skall Tortyrkommittén avlåta en rapport till den berörda medlemsstaten, som ska innehålla gjorda observationer och eventuella förslag till modifieringar.¹⁸ De rekommendationer och den kritik Sverige har mottagit under de senaste fem besöken av Tortyrkommittén kommer att behandlas i kapitel 5.

2.3 Regeringsformen

Vid användning av tvångsmedel blir det i regel frågan om ingrepp i den enskildes fri- och rättigheter. Dessa är skyddade i bland annat regeringsformen. Avsikten med grundlagsregleringen är att ge ett lika starkt skydd för den enskildes rättigheter som denne åtnjuter enligt EKMR.

I 2 kap. RF säkerställs den enskilde medborgarens fri- och rättigheter. I 2 kap 5 § RF kan man utläsa att varje medborgare är skyddad mot kroppsstraff. Han är därjämte skyddad mot tortyr och mot medicinsk påverkan i syfte att framtvunga eller hindra yttrande. Detta är en absolut rättighet, vilket innebär att den inte kan inskränkas utan föregående grundlagsändring.

Skydd för integriteten regleras i 2 kap. 6 § RF och garanterar att varje medborgare gentemot det allmänna är skyddad mot bland annat undersökning av brev eller annan förtrolig försändelse, hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande.

---

¹⁴ Artikel 1 CPT.

¹⁵ Artikel 2 & 3 CPT.

¹⁶ Artikel 8 CPT.

¹⁷ Artikel 9 CPT.

¹⁸ Artikel 10 CPT.

I 2 kap 8 § RF framgår att varje medborgare är gentemot det allmänna skyddad mot frihetsberövande. Han eller hon är även tillförsäkrad frihet att förflytta sig inom riket och att lämna detta.

Skyddet i 2 kap 6 § och 8 § är relativa rättigheter, vilket innebär att de får begränsas genom vanlig lag, eller annan författning efter bemyndigande i lag. En förutsättning för sådan begränsning är enligt 2 kap 12 § RF att den:

- Tillgodoser ett syfte som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle
- Håller sig inom ramen för vad som är nödvändigt med hänsyn tagit till ändamålet
- Inte sträcker sig så långt, att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen
- Inte görs enbart på grund av politisk religiös, kulturell eller annan sådan åskådning.¹⁹

---

¹⁹ 2 kap. RF- Grundläggande fri- och rättigheter

3 Häktning

3.1 Allmänt om häktning

Häktning är det mest ingripande straffprocessuella tvångsmedlet som finns i svensk rätt. I och med att en person häktas inskränks de flesta av den enskildes grundlagsskyddade fri- och rättigheter. Att den misstänkte ska behandlas som om han är oskyldig till dess att fällande dom är för handen, är en grundläggande princip inom brottmålsprocessen. Det krävs därför starka skäl bakom varje häktningsbeslut.²⁰

Ett frihetsberövande kan tillgodose många olika syften såsom att säkerställa förundersökningen, rättegången eller straffverkställigheten. Frihetsberövandet kan sålunda vara avgörande för intresset att skapa förutsättningar att genomföra det rättsliga förfarandet. Ett annat syfte är att förhindra fortsatt brottslig verksamhet.²¹

Mot bakgrund av att häktning är så pass ingripande har lagstiftaren slagit fast en legalitetsgrundsats i 24 kap. 23 § RB (jfr 1 kap 1 § RF), som innebär att frihetsberövande kräver lagstöd. Huruvida skäl för häktning föreligger skall prövas *ex officio*.²²

3.2 De fyra häktningsfallen

I 24 kap. RB regleras förutsättningarna för häktning. Man kan dela in dessa i fyra typfall:

- *Huvudregeln* 24 kap. 1 § 1 st. reglerar häktning vid medelsvåra brott. Regeln är fakultativ vilket innebär att den *berättigar* till häktning om förutsättningarna i regeln är uppfyllda.
- Den *obligatoriska regeln* återfinns i 24 kap. 1 § 2 st. och reglerar häktning vid svårare brott. Precis som den ger uttryck för så *förpliktigar* den till häktning om förutsättningarna för regeln föreligger.
- I 24 kap. 2§ stadgas den *fakultativa regeln*. Den rör häktning vid lindrigare brott och är precis som huvudregeln fakultativ. Om vissa särskilda förutsättningar är uppfyllda kan regeln även inkludera bötesbrott.²³

---

²⁰ Westerlund, s. 44

²¹ Prop. 1997/98:104 s. 31

²² Ekelöf, Bylund, Edelstam s. 52

²³ Ekelöf, Bylund, Edelstam s. 54 och Westerlund, s. 32

- *Utredningshäktning* kan enligt 24 kap 3 § ske av den som endast är skäligen misstänkt för brott.²⁴

Häktning kan vidare ske enligt andra bestämmelser såsom med stöd av:

- 5 kap 9 § RB om någon stör ordningen vid en pågående domstolsförhandling.
- 25 kap. 9 § RB överträdelser vid reseförbud eller vid försummad anmälningsskyldighet.
- 36 kap. 21 § RB som tvångsmedel mot vittne som vägrar avlägga vittnesed, utsaga, svara på frågor med mera.
- Konkurslagen, förvaltningsprocesslagen m.fl.

Jag kommer helt bortse från dessa bestämmelser och fortsättningsvis endast fokusera på de fyra häktningsfallen enligt Rättegångsbalkens 24 kapitel.

3.2.1 Huvudregeln 24 kap 1 § 1 st.

För häktning enligt huvudregeln i 24 kap 1 § 1 st. förutsätts att någon är på sannolika skäl misstänkt för ett brott, för vilket det är föreskrivet fängelse i ett år eller däröver.²⁵ Vidare krävs att det finns risk för att den misstänkte:

- avviker eller på något annat sätt undandrar sig lagföring eller straff (*flyktfara*), eller
- genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning(*kollusionsfara*), eller
- fortsätter sin brottsliga verksamhet (*recidivfara*).

Bedömningen av huruvida det finns en *risk* för att någon av dessa häktningsförutsättningar föreligger ska ske med utgångspunkt från brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållande eller annan omständighet. Här förutsätts att man beaktar både omständigheter för och emot häktning.²⁶ Risken måste framstå som konkret.²⁷

Att vara misstänkt för ett brott på *sannolika skäl* uppställer ett högre beviskrav än både *anledning att anta*, som ska föreligga då förundersökningen inleds, *kan misstänkas* och *skälig misstanke*. Beviskravet är dock lägre än *tillräckliga skäl* som åklagaren måste åstadkomma för att kunna väcka åtal. Enligt processlagsberedningen är det inte möjligt att genom en fast regel avgöra vad som är att anse som sannolika skäl för misstanke. Frågan måste istället avgöras efter omständigheterna i varje enskilt fall.²⁸ Vidare framgår att vid tolkningen av *sannolika skäl* ska misstanken vid en objektiv bedömning framstå som berättigad. Detta

²⁴ Westerlund, s. 38

²⁵ Ekelöf, Bylund, Edelstam s. 53

²⁶ Fitger, 24:5

²⁷ Prop. 1986/87:112, s. 71

²⁸ Bylund s. 67

innebär att misstanken inte får grundas på subjektiva antaganden utan måste helt bygga på den konkreta bevisningen som föreligger.²⁹

3.2.1.1 Flyktfara

Flyktfara innebär att det finns risk för att den misstänkte avviker eller på något annat sätt undandrar sig lagföring eller straff. Skäl för häktning på denna grund föreligger om den misstänkte i avsikt att undkomma förflyttar sig från vistelse- eller bostadsorten och/eller från landet. Risk för att den misstänkte ”går under jorden” utgör också flyktfara.

Praktiska exempel på detta kan bland annat vara bestående förändringar av utseendet genom exempelvis plastikkirurgi. Vidare förutsätts att avvikandet eller undangömmandet ska göra det omöjligt eller i vart fall mycket svårt för myndigheterna att få tag på den misstänkte.

Att häkta på grundval av flyktfara har en bevissäkrande funktion där man försäkras om information av den misstänkte under förundersökningen och vid huvudförhandlingen. Man säkras även verkställigheten av en framtida dom vid ett eventuellt frihetsstraff.

Flyktfara är den grund för häktning som tydligast har ett samband mellan brottets svårighet och riskbedömning. Risken för ett långt fängelsestraff ökar som regel risken för flykt.³⁰

Eftersom häktning är ett påfrestande ingrepp mot den misstänkte, kan det ibland finnas anledning att använda mindre kännbara tvångsåtgärder såsom reseförbud och anmälningsskyldighet.³¹

3.2.1.2 Kollusionsfara

Kollusionsfara förutsätter att det finns risk för att den misstänkte kan undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar utredningen. Det måste alltså föreligga en *risk* för att den misstänkte ska agera på ett sådant sätt, som hotar utredningen för *samma* brott, som denne är misstänkt för.³²

Häktning på grund av kollusionsfara har enbart en *bevissäkrande* funktion genom att den är tänkt att förhindra den misstänkte från att förstöra någon form av bevisning.³³

Här avses främst att den misstänkte förstör eller otillgängliggör föremål som kan vara av betydelse för utredningen eller undanröjer spår efter brottet. Det kan också handla om situationer där den misstänkte kan utöva påtryckningar på eventuell medgärningsman, målsäganden eller vittne.³⁴ Sådant kontakt som inte anses påverka utredningen och som används i syfte att förbereda

---

²⁹ Ekelöf, Bylund, Edelstam, s. 55

³⁰ Lindberg, s. 185 och Ekelöf, Bylund, Edelstam, s. 57

³¹ Fitger, 25:1

³² Ekelöf, Bylund, Edelstam, s. 58

³³ SOU 1977:50, s. 78.

³⁴ Fitger 24:10-11

sitt försvar är inte förbjuden.³⁵ Kollusionsfara föreligger normalt inte om den misstänkte erkänt eller om bevisning säkrats genom exempelvis beslag efter husrannsakan.

3.2.1.3 Recidivfara

Recidivfara är den tredje av de särskilda häktningsgrunderna och innebär en risk för att den misstänkte begår nya brott. Häktning på denna grund har egentligen inte karaktären av ett faktiskt straffprocessuellt tvångsmedel utan syftar främst till att skydda de som hotas av brottsliga handlingar från den misstänkte.³⁶

Vid tillämpningen av regeln bör man särskilt ta hänsyn till, huruvida det finns risk för återfall som riktar sig mot eller medför fara för annans liv, hälsa eller egendom och i övrigt kan medföra kränkning av annans personliga integritet. Sådana brott kan vara misshandel, olaga hot och bostadsinbrott.³⁷

Bylund menar att bland annat tre krav måste vara uppfyllda för att häktning på grund av återfallsrisk ska vara motiverat:

- Återfallsrisken måste avse brott av samma eller liknande slag som det häktningsgrundande brottet.
- Det brott som den misstänkte befaras återfalla i, måste i sig vara häktningsgrundande enligt huvudregeln.
- Prognosen om återfall ska vid häktning under förundersökningen i första hand endast avse tiden fram till att den häktade döms i målet.³⁸

3.2.2 Den obligatoriska regeln 24 kap. 1 § 2 st.

För att den obligatoriska regeln ska aktualiseras måste samma förutsättningar som för huvudregeln (24 kap. 1 § 1 st.) vara uppfyllda. Utöver detta krävs att vederbörande är misstänkt för ett brott med ett minimistraff på två års fängelse i straffskalan.³⁹ Häktningen är i dessa fall obligatorisk vilket medför att häktning *ska* vidtas om förutsättningarna är uppfyllda. Regeln anses vila på en presumerad fara för flykt eller kollusion.⁴⁰ Skulle någon av de särskilda häktningsgrunderna (flyktfara, kollusionsfara eller recidivfara) uppenbart inte föreligga saknas grund för häktning enligt regeln.⁴¹

---

³⁵ SOU 1977:50 s. 153

³⁶ Fitger, 24:11

³⁷ Prop 86/87:112 s. 30-31 och s. 70-71

³⁸ Bylund, s. 133-134

³⁹ Fitger, 24:14

⁴⁰ Se NJA II 1943 s. 321

⁴¹ Ekelöf, Bylund, Edelstam, s. 61

3.2.3 Den fakultativa regeln 24 kap. 2 §

Oberoende av brottets beskaffenhet kan häktning företas med stöd av 24 kap 2 §. Detta innebär att en person kan häktas för brott som har ett lägre straffmaximum än ett år, och inkluderar även bötesbrott. Förbudet mot häktning vid bötesbrott gäller sålunda inte den fakultativa regeln. För att häktning ska få ske enligt denna regel förutsätts att den misstänkte är:

- okänd och vägrar att uppge namn och hemvist eller om hans uppgift om detta kan antas vara osann eller
- om den misstänkte saknar hemvist inom riket och det finns risk för att han genom att bege sig från riket undandrar sig lagföring eller straff.

Exempel på misstänkta som aktualiseras i andra punkten är sjömän, utländska turister, affärsmän och affärskvinnor, eventuella brott kan vara olika typer av smuglingsbrott samt trafikbrott.⁴²

3.2.4 S.k. utredningshäktning 24 kap. 3 §

I undantagsfall kan häktning medges av den som endast är skäligen misstänkt för brottet, *s.k. utredningshäktning*. Här förutsätts att det finns synnerliga skäl att förvänta sig att den fortsatta utredningen leder fram till att misstanken mot vederbörande uppgraderas till *sannolika skäl*. Det kan exempelvis röra sig om situationer där åklagaren inte hinner få fram teknisk bevisning till häktesförhandlingen. Utredningshäktning får endast ske om det föreligger grund för häktning enligt 24 kap 1 § 1 st. eller 24 kap 2 §.

3.2.5 Proportionalitetsprincipen

Proportionalitetsprincipen är lagfäst i 24 kap. 1 § 3 st. och innebär att skälen för frihetsberövandet ska ställas i relation till de olägenheter frihetsberövandet innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.⁴³

Regeln ger uttryck för att minsta möjliga tvång ska användas för att nå det avsedda syftet. Den påminner även om att tvångsmedlet endast får användas om syftet med åtgärden inte kan tillgodoses genom mindre ingripande åtgärder.⁴⁴

Regeln är tillämplig under hela förfarandet, såväl i samband med prövning av häktningsfrågan som efter det att någon har häktats, till exempel vid prövningen av omhäktning.⁴⁵

---

⁴²Ekelöf, Bylund, Edelstam, s. 62 och Fitger, 24:18

⁴³ Prop. 1997/98: 104, s. 26

⁴⁴ Ekelöf, Bylund, Edelstam, s. 49

⁴⁵ Prop. 1988/89: 124, s. 66

I NJA 2007 s. 337 begärdes en utomlands bosatt person häktad i syfte att möjliggöra slutförandet av förundersökningen. HD avslag yrkandet med hänvisning till att man först borde pröva om detta ändamål kunde tillgodoses genom telefonsamtal eller skriftväxling.

Proportionalitetsprincipens betydelse blir större desto längre frihetsberövandet varar. Brottets svårighet är avgörande för hur stort utrymmet för omhäktning är. Huruvida ett beslut om häktning eller fortsatt häktning strider mot proportionalitetsprincipen måste alltid bedömas utifrån omständigheterna i det särskilda fallet.⁴⁶

---

⁴⁶ Lindberg, s. 299

4 Restriktioner

4.1 Allmänt om restriktioner

Den som berövas friheten som häktad kan åläggas restriktioner som innebär inskränkningar i kontakterna med omvärlden.⁴⁷ Åläggandet av restriktioner kan på motsvarande sätt som häktning motiveras med ambitionen att möjliggöra en effektiv brottsutredning och lagföring.⁴⁸

De viktigaste reglerna om restriktioner stadgas i Lag (1976:371) om behandlingen av anhållna och häktade m.fl. (fortsättningsvis behandlingslagen). Denna lag kommer dock att ersättas av Häkteslagen (2010:611) som träder i kraft den första april 2011.

Behovet av att ålägga en häktad restriktioner måste ses mot bakgrund av de principer som gäller i svensk processrätt. Principerna om omedelbarhet, koncentration och muntlighet medför att de uppgifter som framkommer under huvudförhandlingen ska ligga till grund för rättens prövning och inte de uppgifter som tidigare lämnats under förundersökningen. Personer som förhöras har alltså möjlighet att ändra sina uppgifter mellan polisförhör och huvudförhandling. Det kan t.ex. röra sig om brottsoffer eller annan som står i nära relation med den misstänkte som påverkas genom hot och på begäran förstör bevismaterial.⁴⁹

För att få resultatrika förundersökningar och korrekta brottmålsdomar krävs sålunda att det skapas goda förutsättningar för att de utsagor som lämnas i rätten av vittnen och målsäganden är så korrekta som möjligt. Därav måste det finnas möjligheter att ålägga en häktad olika former av restriktioner.⁵⁰ Åläggandet av restriktioner innebär samtidigt ett betydande integritetsintrång, utöver själva frihetsberövandet, för den häktade.

En viktig utgångspunkt i både Behandlingslagen och Häkteslagen är att den som berövats friheten inte får underkastas mer omfattande inskränkningar i sin frihet än vad ändamålet och säkerheten kräver.⁵¹ Den häktade ska vidare behandlas på ett sätt som motverkar negativa följder av frihetsberövandet.⁵²

Bestämmelserna ger uttryck för att inskränkningarna för de häktade inte ska användas oftare än nödvändigt dels under en tidsbegränsad period dels i så ringa omfattning som möjligt.

---

⁴⁷ Prop. 2009/10:135, s. 112

⁴⁸ Prop. 1997/98:104 s. 32

⁴⁹ Lindberg, s. 763

⁵⁰ Prop. 1997/98: 104, s. 32

⁵¹ Jfr 1 kap. 5 § Häkteslagen och 1 § 1 st. Behandlingslagen

⁵² Jfr 1 kap. 6 § Häkteslagen och 1 § 2 st. Behandlingslagen

4.2 Rättegångsbalkens regler om restriktioner

För att kunna meddela tillstånd om restriktioner för en häktad förutsätts att rättegångsbalken ger stöd för beslutet.⁵³

Enligt 24 kap 5 a § RB krävs rättens tillstånd för att kunna meddela en häktad person restriktioner.⁵⁴ 1997 genomförde domstolsverket en undersökning där man fann att 92 procent av alla yrkanden från åklagare om att få meddela restriktioner bifölls.⁵⁵

Vid prövning av en begäran är det åklagaren som ska ange de omständigheter som yrkandet grundas på.⁵⁶ Rätten har ingen möjlighet att självant besluta om restriktioner. För att kunna ålägga en misstänkt restriktioner förutsätts att frihetsberövandet grundar sig på kollusionsfara.⁵⁷

I vissa fall har åklagaren möjlighet att meddela restriktioner trots att ett generellt tillstånd saknas. I sådana fall förutsätts att inskränkningen är nödvändig på grund av senare inträffade omständigheter och att åklagaren senast dagen efter beslutet begär att rätten prövar frågan.

Varje gång rätten tar ställning till häktningsfrågan ska den pröva restriktionsfrågan. Om rätten inte medger fortsatt tillstånd till restriktioner, i samband med att den förordnar att någon ska kvarstanna i häkte eller medger förlängning av tiden för att väcka åtal, förfaller automatiskt tillståndet. Enligt 49 kap. 5 § 6 st. får tingsrättens beslut om generellt tillstånd till restriktioner överklagas särskilt till hovrätten.⁵⁸

4.3 Den nya häkteslagen

Den nuvarande lagen (1976:371) om behandlingen av häktade, anhållna m.fl.(Behandlingslagen) har ändrats ett antal gånger och framstår både språkligt och strukturellt som svårtillgänglig.⁵⁹

Häkteslagen (2010:611) träder i kraft den första april 2011 och ersätter således Behandlingslagen. Häkteslagen innebär framför allt en omarbetning av bestämmelserna i behandlingslagen för att göra regleringen tydlig och enkel att tillämpa. Den nya lagen syftar bland annat till att garantera att restriktioner för en häktad tillgrips med så stor försiktighet som möjligt.

---

⁵³ SOU 2006:17, s.111

⁵⁴ Prop. 2009/10:135 s. 112

⁵⁵ DV 1997:6, s. 19.

⁵⁶ Prop. 2009/10:135 s. 112

⁵⁷ Jfr RH 2000:4 där rätten inte kunde meddela tillstånd om restriktioner på grund av att den misstänkte häktats med stöd av 24 kap 2 § RB

⁵⁸ Prop. 2009/10: 135, s. 112

⁵⁹ SOU 2006:17, s. 12

En nyhet i sak är att rättsens prövning av åklagarens beslut att meddela restriktioner av visst slag för den häktade kommer att kunna överklagas. Lagen har utformats med fängelselagen som förebild.⁶⁰

Lagen är indelad i åtta kapitel som reglerar:

- placering och vissa rättigheter (2 kap.),
- besök och andra kontakter (3 kap.),
- särskilda kontroll- och tvångsåtgärder (4 kap.),
- hälso- och sjukvård (5 kap.),
- restriktioner för intagna som är misstänkta för brott (6 kap.), samt
- beslut och överklagande m.m. (7 och 8 kap.).⁶¹

4.4 Kollusionsfara

För att överhuvudtaget få tillstånd att ge restriktioner måste frihetsberövandet grunda sig på kollusionsfara. Kollusionsfara innebär som ovan angivits att det finns risk för att den misstänkte genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvåra utredningen. Det är rätten som avgör huruvida kollusionsfara föreligger och om faran i så fall motiverar att man tillgriper restriktioner.

Det är åklagaren som har bevisbördan för att kollusionsfara föreligger. Domstolen får enligt förarbetena inte ställa alltför höga krav på konkreta och detaljerade uppgifter när den prövar restriktionsfrågan. Möjligheten att undanhålla information för den häktade kan vara av stor betydelse för utredningen, inte minst i början av förundersökningen. Ju längre förundersökningen sedan fortskrider desto mer konkreta uppgifter kan domstolen begära. I förarbetena framgår det vidare vilken typ av uppgifter domstolen rimligen kan kräva av åklagaren för att kollusionsfaran ska anses styrkt. Sådana uppgifter kan vara generella upplysningar om att alla vittnen ännu inte är hörda, gods inte har återfunnits eller konkreta uppgifter om att den misstänkte utsatt personer för hot eller på annat sätt försökt försvåra utredningen.

Det är viktigt att åklagaren är observant på hur kollusionsfaran ökar eller minskar under utredningen eftersom förändringarna påverkar behovet av restriktioner. Kollusionsfaran anses i regel undanröjd i samband med att all bevisning upptagits i rättegången. Det är endast i undantagsfall, särskilt vid grov eller organiserad brottslighet, som kollusionsfaran kan anses kvarstå. I särskilda fall kan kollusionsfara bedömas föreligga fram till dess att domen vinner laga kraft.⁶²

---

⁶⁰ Prop. 2009/10:135, s. 180

⁶¹ Se 1 kap. 1§ Häkteslagen

⁶² Lindberg, s. 764-765

4.4.1 Kollusionsfara i praktiken

Jag har genomfört intervjuer med fem åklagare från dels åklagarkammaren i Malmö och dels internationella åklagarkammaren. Syftet med intervjuerna är bland annat att utreda hur åklagare tolkar begreppet kollusionsfara och vilka konkreta skäl som anförs för att styrka ett åläggande av restriktioner.

Jag har även sammanställt de svar som åklagarmyndighetens utvecklingscentrum fått vid en intervjustudie, som genomförts på olika åklagarkammare runt om i landet.

När jag refererar till "åklagare" omfattas sådana åklagare som jag eller någon från utvecklingscentrum intervjuat.

I de fall jag hämtat information från andra källor än intervjuerna framgår detta av fotnoterna.

4.4.1.1 Begreppets omfattning

Den gemensamma uppfattningen är att kollusionsfara kan vara sammansatt av många olika saker beroende på vilken typ av brottslighet det är frågan om. Samtliga åklagare anser att kollusionsfara innebär att det föreligger en risk för att den misstänkte på något sätt kan försvåra utredningen. En del åklagare har uttryckt att det ibland kan vara svårt att motivera vari kollusionsfaran består. Enligt utvecklingscentrums intervjustudie är det vanligaste skälet att den misstänkte på något sätt kan påverka utredningen negativt genom externa kontakter. Vilka dessa kontakter är varierar något i svaren, det kan röra sig om medmisstänkta, målsägande, bevispersoner eller vittnen. Det kan också röra sig om risk för att den misstänkte förstör eller otillgängliggör bevismaterial, ofta genom kontakt med andra personer.

Några åklagare anser att begreppet "innebär risk för konflikt mellan misstänktes inställning och utredningen". Begreppet omfattar även ett försvårande av utredningen, genom att den häktade talar med andra som kan "förbättra hans situation eller gömma bevis". Studien visar vidare att begreppet också innefattar risk för att utredningen påverkas så att beslutsunderlaget blir bristfälligt. En av åklagarna uttryckte att "allt som gör att man kan glida i en roll i sammanhanget skall skyddas". En av åklagarna uttalade att kollusionsfara innebär "att den misstänkte åsyftar att hamna så nära sanningen som möjligt utan att någon sätter käppar i hjulen".

Några av åklagarna menar att faran omfattar såväl subjektiv som materiell påverkan. Utöver risk för att menligt påverka utredningen omfattar begreppet enligt ett fåtal åklagare även risk för att den misstänkte inte blir lagförd samt risk för fortsatt brottslighet. Några anser att syftet med att hindra kollusion är att bevisningen ska vara i så opåverkat skick som möjligt i inledningsskedet.

4.4.1.2 Bedömning om kollusionsfara föreligger

För att kollusionsfara ska anses föreligga uttalade en åklagare att det ska röra sig om en ”hyfsad konkret risk” att den misstänkte kan försvåra utredningen. Det framkom vidare att det inte finns några särskilda riktlinjer som används för att avgöra huruvida kollusionsfara föreligger, utan varje åklagare gör sin egen bedömning. Samtliga åklagare har angivit att de normalt ålägger den häktade med grundrestriktionerna ”tre vänster, tre höger.”⁶³ Detta innebär att den häktade åläggs med inskränkningar i rätten till att sända eller ta emot försändelser, vistas i gemensamhet med andra intagna, stå i förbindelse med annan genom elektronisk kommunikation, samt ta emot besök. Han eller hon får således fritt följa vad som händer i omvärlden genom exempelvis television, samt inneha tidskrifter och tidningar.

I situationer där det är flera häktade och där domstolen gett tillstånd att ålägga restriktioner, gör majoriteten av de tillfrågade åklagarna, i utvecklingscentrums intervjustudie, en individuell bedömning av behovet i varje enskilt fall. Denna individuella bedömning leder dock sällan till olika resultat utan att de häktade i regel åläggs med samma restriktioner.

Ungefär 20 procent av de tillfrågade åklagarna gjorde inte någon individuell bedömning utan ålade direkt samtliga häktade med grundrestriktionerna ”tre höger och tre vänster”⁶⁴. Skulle en av de häktade erkänna skulle det dock finnas utrymme för att släppa restriktionerna för denna person.

I situationer där det endast förekommer fristående vittnen till exempelvis vid en gatumisshandel anser några åklagare att kollusionsfaran är obetydlig. I de fall det handlar om familjerelaterat våld anses risken för kollusion vara betydande. Det är vanligt att målsägande endast vill berätta delar av händelseförloppet för att skydda den tilltalade. Det är därför viktigt att den tilltalade i dessa fall inte har någon möjlighet att påverka målsägande.

I en del fall är det även viktigt att den tilltalade inte ges möjlighet att kontakta vänner och andra bekanta. Det är inte ovanligt att den tilltalade vill kontakta en vän i syfte att denne ska agera som alibi. Några åklagare menar också att kollusionsfaran blir högre desto allvarligare brottet är. Vid organiserad brottslighet anses kollusionsfaran ofta vara relativt hög.

Enligt en åklagare på den internationella åklagarkammaren föreligger kollusionsfara i regel inte om den misstänkte erkänt *hela* den brottsligheten han eller hon är misstänkt för. De få erkännanden som dock förekommer är huvudsakligen partiella dvs. att de endast erkänner en ringa del av brottet de är misstänkta för. Men även om den misstänkte erkänner kan det fortfarande föreligga risk för kollusion på grund av att det finns andra

---

⁶³ Begreppet ”tre vänster, tre höger” har uppkommit i samband med att åklagarna anger vilka specifika restriktioner som den häktade ska åläggas med. Åklagarna fyller i en blankett med kryssrutor där de tre första kryssrutorna till vänster tillåts och de tre sista rutorna till höger inte tillåts.

medmisstänkta. Det kan röra sig om situationer där den som erkänner tar på sig för mycket för att hjälpa medmisstänkta.

I situationer där den häktade begärs överlämnad enligt Europeiska arresteringsordern eller i utlämningsärenden ålägger Sverige inte den häktade restriktioner om inte det andra landet begär det.

Den nu pågående undersökningen av hur åklagare tillämpar restriktioner i Sverige har enligt en åklagare medfört ett noggrannare övervägande innan restriktioner utfärdas. Enligt denna åklagare har detta medfört att åläggandet inte sker lika slentrianmässigt som tidigare.

4.4.1.3 Konkreta skäl för åläggande av restriktioner

Enligt den utredning som utvecklingscentrum genomfört framgår det att åklagarna inte dokumenterar vilka konkreta skäl som ligger bakom behovet av restriktioner.

Av den intervjustudie jag genomfört framgår det att delade meningar råder om möjligheten att kunna ange konkreta skäl. Några av de fem åklagare jag intervjuade anser att de i stort sätt alltid kan ange konkreta skäl för att styrka åläggandet av restriktioner. Med konkreta skäl avses exempelvis att man kan ange faktiska bevispersoner. Dessa åklagare delar uppfattningen att det inte är någon skillnad vid inledande häktningsförhandling som vid omhäktningsförhandling.

Tre av dessa fem åklagare menar att det är mycket svårt och emellanåt till och med omöjligt att ange konkreta skäl för begäran om tillstånd att ålägga restriktioner. Ibland är bevispersoner inte identifierade, vilket givetvis omöjliggör ett angivande av dessa. Efter en tids utredning, exempelvis vid en omhäktningsförhandling, kan det dock vara lättare att ange specifika skäl/bevispersoner. En av dessa tre åklagare menade att även om man inte kunde ange specifika skäl har man ofta ”på känn” att det finns risk för att den misstänkte kan försvåra utredningen genom att exempelvis kontakta andra personer.

En av åklagarna menar att, för de fall man skulle kunna ange specifika bevispersoner, undviker man detta mot bakgrund av att det finns risk för att tillstånd ej ges, och sådan information skulle då kunna vara till men för utredningen

Vid familjerelaterat våld eller annan familjerelaterad brottslighet menade samtliga åklagare att det i regel var lätt att konkretisera vilka personer som den häktade ej får kontakta.

4.4.2 Kritik från JO

4.4.2.1 JO 1996/97 s. 62

Bakgrund

I en anmälan till JO framförde advokat Per Larsson, i egenskap av ombud för S, kritik mot distriktsåklagaren i Härnösand, för att hon inte hade hävt restriktionerna för S. S var häktad i ett mål rörande grovt sexuellt utnyttjande av underåring. När målet var genomgången i sak och endast personalia och pläderingar återstod, tog rätten en paus. Under pausen begärde advokat Per Larsson att restriktionerna skulle hävas så att S skulle få möjlighet att tala med sin sambo. Åklagaren motsatte sig detta utan att nämna några skäl. Efter pläderingar och personalia följde ytterligare en paus inför beslut, alternativt dom. Åklagaren motsatte sig på nytt att häva restriktionerna för att S skulle kunna få tala med sin sambo.

Åklagarens bedömning

Som grund för sin bedömning anförde åklagaren att det förelåg risk att S genom att undanröja bevis eller på annat sätt skulle kunna försvåra sakens utredning. Fler personer i både S:s familj och i målsägandes familj återstod att höras. Med hänsyn till målets karaktär bedömde åklagaren det angeläget att upprätthålla restriktionerna tills dess att hela huvudförhandlingen var avslutad.

JO:s bedömning

Åklagaren har i sitt yttrande angett att hon ansåg målets karaktär vara sådant att det var nödvändigt att upprätthålla restriktionerna tills huvudförhandlingen var avslutad. Att det kan föreligga kollusionsfara i denna typ av mål ligger i sakens natur. Trots detta torde kollusionsfaran vara mest betydande under förundersökningens initiala skede, för att därefter avta. Det är endast i undantagsfall som kollusionsfara föreligger efter det att tingsrätten upptagit den muntliga bevisningen i målet. Det är därför väsentligt att åklagaren kontinuerligt uppmärksammar ändrade förhållande som kan medföra att restriktionerna kan upphävas eller i övrigt innebära lättnader. I fall där åklagaren avslår en begäran om lättnader eller upphävande av restriktioner skall denne alltid visa på vilket sätt utredningen skulle kunna försvåras vid ett eventuellt bifall.

Det framgår av utredningen att endast pläderingar och personalia återstod samt att sambon vid begäran redan hade hörts av rätten. Åklagaren medgav inte ens att S i närvaro av häktespersonal fick samtala med sin sambo. Något yttrande har inte angetts för hur S i en sådan situation skulle kunna försvåra utredningen. Mot bakgrund av detta kan JO inte finna annat än att åklagaren borde tillåtit samtalet.

Trots att parterna slutfört sin talan i målet hävde åklagaren inte restriktionerna. Inte heller här har åklagaren angett på vilka grunder ett beslut om hävande eller lättnader skulle kunna försvåra utredningen. Att

åklagaren inte ens tillät ett bevakat samtal mellan den tilltalade och hans sambo framstår således som helt obefogat.

4.4.2.2 JO 1988/89 s. 41

T har framfört klagomål över att han ålagts restriktioner efter det att dom i tingsrätten avkunnats.

Den 30 oktober 1986 häktades T mot bakgrund av att det skäligen kunde befaras att T skulle avvika eller på annat sätt undandra sig lagföring eller straff eller att han genom undanröjande av bevis eller på annat sätt skulle försvåra utredningen.

T dömdes den 2 december 1986 i Huddinge tingsrätt för bland annat grov misshandel. Rätten förordnade att T skulle kvarbli i häktet till dess att domen i ansvarsdelen vann laga kraft. Som skäl för detta angavs att det fanns risk för att T skulle avvika eller på annat sätt undandra sig straffet. Tingsrätten uttalade sig inte huruvida kollusionsfara förelåg.

Åklagarens bedömning

Det förelåg stor risk att T skulle prata ihop sig med sin sambo om en fördelaktig version för T, om möjlighet gavs för dessa att träffas. Det var därför av yttersta vikt att sådan kommunikation förhindrades innan förhandlingen i hovrätten. Mot denna bakgrund ansåg åklagaren att det var helt korrekt att T fick fortsätta restriktioner.

JO:s bedömning

Det framgår inte att de restriktioner som T ålagts grundades på skäl från ordnings- eller säkerhetssynpunkt. Anledningen förefaller uteslutande varit risk för kollusionsfara.

Kollusionsfara anses i allmänhet inte föreligga efter det att huvudförhandling hållits och dom avkunnats. Frågan är dock huruvida det varit riktigt att meddela restriktioner även om tingsrätten endast angivit flyktfara som skäl för häktning efter domen. Att tingsrätten endast uppgett flyktfara måste bero på att de inte ansåg att det fanns ytterligare skäl som motiverade häktning. Enligt 1 § behandlingslagen får den som är häktad inte underkastas mer omfattande inskränkningar i sin frihet än som påkallas av ändamålet med häktningen samt ordning och säkerhet. Detta måste innebära att det är endast sådana restriktioner som är påkallade av ändamålet med häktning som är tillåtna. Konsekvensen härav blir att restriktioner endast får förekomma då domstolen lagt kollusionsfara som grund för häktningsbeslutet.

Riksåklagaren har uttalat sig om följande beträffande åläggande av restriktioner efter att dom avkunnats: "Även om risk finns för att den misstänkte skall undanröja bevisning eller på annat sätt försvåra utredningen, i flertalet fall, inte längre föreligger sedan huvudförhandlingen

avslutats är det uppenbart att omständigheterna ibland kan vara sådana att kollusionsfara föreligger ända fram till dess att slutlig dom vinner laga kraft. Den enda möjligheten som står till buds för åklagaren om han finner restriktioner för den häktade påkallade även efter huvudförhandlingen är emellertid att yrka häktning på grund av kollusionsfara och att noggrant och uttömmande för rätten ange de omständigheter som enligt hans mening utgör kollusionsfaran samt hemställa att rätten vid bifall till yrkandet i dom eller beslut anger den åberopade grunden för häktning." (RÅ AD 437-81)

Mot bakgrund av det ovan anförda ansåg JO att det var felaktigt av åklagaren att ålägga T restriktioner utan att det fanns stöd för det i tingsrättens häktningsbeslut.

4.5 Tillämpning av restriktioner

Häkteslagens 6 kap 2 § innehåller bestämmelser om vilka restriktioner som den som är häktad på grund av misstanke om brott kan åläggas. Paragrafen motsvarar till viss del 16 § 1 st. behandlingslagen. Ett beslut om restriktioner får avse inskränkningar i rätten att

- placeras tillsammans med andra intagna enligt 2 kap. 1 § 2 st,
- vistas i gemensamhet enligt 2 kap. 5 §,
- följa vad som händer i omvärlden enligt 2 kap. 9 §,
- inneha tidskrifter och tidningar enligt 2 kap. 11 §,
- ta emot besök enligt 3 kap. 1 § 1 st.,
- stå i förbindelse med annan genom elektronisk kommunikation enligt 3 kap. 4 §, eller
- sända och ta emot försändelser enligt 3 kap. 7 §.

Åklagaren har ingen möjlighet att meddela några andra restriktioner än de som anges i bestämmelserna ovan. Av de som häktades under de första sex månaderna under 2010 blev 45 % ålagda med restriktioner. Restriktionernas omfattning och hur länge de kvarstår varierar kraftigt. Det kan vara allt från begränsade inskränkningar under en dag till i stort sätt alla inskränkningar under flera månader.

I art 37 barnkonventionen framgår det att ett barn som berövats friheten har, som huvudregel, rätt att upprätthålla kontakt med sin familj genom besök eller brevväxling. I och med Sveriges internationella åtaganden ska häktade under 18 år således särbehandlas.

4.5.1 Placering tillsammans med andra intagna

I 2 kap 1 § 1 st. häkteslagen klargörs att en intagen har rätt att placeras i enrum. Paragrafen motsvarar i huvudsak 3 § 1 st. behandlingslagen. Utgångspunkten är att en intagen normalt sätt har ett intresse av att placeras

skild från andra. Enligt samma paragraf andra stycket finns det möjlighet att placera två eller flera intagna i samma rum, om det krävs av utrymmesskäl eller någon annan särskild anledning. Med annan särskild anledning åsyftas t.ex. situationer där placering i enrum kan inverka negativt på den intagnes psykiska hälsotillstånd. Det kan också röra sig om fall då den intagne frivilligt vill placeras tillsammans med andra intagna.

Till skillnad från behandlingslagens bestämmelse krävs inte att placeringen ska vara synnerligen påkallad.

Av 6 kap 1 och 2 §§ följer att möjligheten till placering av två eller flera intagna i samma rum kan begränsas för den som är häktad på grund av kollusionsfara.⁶⁵

4.5.2 Vistas i gemensamhet

Enligt 2 kap 5 § häkteslagen framgår att en intagen ska ges möjlighet att dagtid vistas tillsammans med andra intagna. Motsvarande regler finns i behandlingslagens 2b § 1 st. samt till viss del i 3 § 1 st. Utgångspunkten är att man anser att en intagen, i den mån han eller hon vill, har rätt att vistas i gemensamhet med andra. Rätten till att vistas tillsammans med andra gäller endast dagtid.

Om det föreligger risk för att den häktade undanröjer bevis eller på annat sätt försvårar utredningen kan rätten till gemensamhet begränsas.⁶⁶

Under förutsättning att den häktade inte kan försvåra brottsutredningen genom kommunikation med omvärlden eller genom andra intagna är det dock inget som hindrar att gemensam vistelse medges. Det bedöms möjligt för häktade med restriktioner att vistas i gemensamhet så länge de inte förekommer i samma mål.⁶⁷

4.5.3 Följa vad som händer i omvärlden

I 2 kap 9 § häkteslagen, som i huvudsak motsvarar 6 § 1 st. behandlingslagen, framgår att en intagen ska ges möjlighet att på ett lämpligt sätt följa vad som händer i omvärlden. Paragrafen är till skillnad från motsvarande bestämmelse i behandlingslagen teknikneutral, vilket innebär att hänvisningen till tidningar, radio och television har utgått. Internet eller särskilt intranät omfattas av regleringen.⁶⁸

---

⁶⁵ Prop. 2009/10:135, s. 184

⁶⁶ Prop 2009/10: 135, s. 186

⁶⁷ Lindberg, s. 768

⁶⁸ Prop. 2009/10: 135, s. 132 och 188

Grund för att neka en frihetsberövad tillgång till viss media är att det förekommer en livlig rapportering kring det aktuella brottet han eller hon är häktad för.

Det är i regel oftast tillräckligt med partiella restriktioner som innebär att den häktade får ta del av sådana tv-program, tidningar eller internetsidor som inte kan medföra att brottsutredningen försvåras.⁶⁹

4.5.4 Innehav av tidskrifter, tidningar och andra personliga tillhörigheter

Den intagna får enligt 2 kap 11§ endast ta emot och inneha böcker, tidskrifter, tidningar och andra personliga tillhörigheter om det inte kan äventyra ordningen eller säkerheten. Bestämmelsen motsvarar till viss del 6 § 2 st. och 7 § behandlingslagen.

Till skillnad från behandlingslagens bestämmelser markeras inte att en intagen inte har rätt att inneha alkohol eller andra berusningsmedel. Detta beror på att man anser att det ligger i sakens natur att sådana innehav kan äventyra ordningen och säkerheten. Det är alltså inte frågan om någon ändring i sak.⁷⁰

4.5.5 Besök

I den utsträckning det lämpligen kan ske får en intagen enligt 3 kap 1 § 1 st. ta emot besök. Paragrafen motsvarar i sak 11 § 1 och 5 st. behandlingslagen. Utgångspunkten för bestämmelsen är att den häktades rätt till kontakt med omvärlden genom besök är central dels för att minska den isolering som frihetsberövandet medför dels för att underlätta hans eller hennes möjlighet till att bibehålla kontakt med anhöriga och andra utanför häktet. Ett besök kan endast vägras om det äventyrar säkerheten såsom risk för rymning eller våldsutövning eller för insmuggling av droger eller farliga föremål. Vidare kan ett besök äventyra säkerheten om det finns risk för att den intagen utnyttjar besöket för medverkan i brottslig verksamhet.

Det finns möjlighet att uppställa villkor för besöket t.ex. att polis eller vårdare närvarar och på så sätt kontrollerar att besöket inte medför ett försvårande av brottsutredningen.

Humanitära grunder talar emellertid för att det krävs starka skäl för att neka en häktad att ta emot besök från nära anhöriga.

I paragrafens andra stycke görs en hänvisning till 21 kap 9 § RB, som stadgar en försvarares rätt att sammanträda med den som är häktad. Enligt

---

⁶⁹ Lindberg, s. 768

⁷⁰ Prop. 2009/10:135, s. 188

detta stadgande får en försvarare aldrig nekas besök. Till skillnad från en annan försvarare⁷¹, har en offentlig försvarare, en oinskränkt rätt att tala med den häktade i enrum.⁷²

Vid en del häkten bedriver bland annat kyrkor eller röda korset allmän besöksverksamhet. Verksamheten syftar till att underlätta tillvaron för de frihetsberövade genom kontakt med omvärlden. Om besöket bedöms pålitligt kan även häktade med restriktioner ges möjlighet att träffa representanter för besöksverksamheten.⁷³

4.5.6 Förbindelse genom elektronisk kommunikation

I 3 kap 4 § framkommer att en intagen får stå i förbindelse med en annan person genom elektronisk kommunikation i den utsträckning det lämpligen kan ske. Sådan kommunikation får dock vägras om den kan äventyra säkerheten på ett sätt som inte kan avhjälpas genom avlyssning enligt 5 §. Grunden för vägran är densamma som den som gäller vid besök. Det kan t.ex. röra sig om kommunikation med en person som är medmisstänkt för brottet eller som har förbindelser med kriminella nätverk.

Bestämmelsen motsvarar i huvudsak 12 § 1 st. behandlingslagen. Begreppet elektronisk kommunikation omfattar t.ex. användning av fast telefoni, mobiltelefoni, internet och e-post. Skillnaden mellan paragraferna är att 3 kap 4 § även är tillämplig på annan elektronisk kommunikation än telefonsamtal och elektronisk kommunikation mellan intagen i förvaringslokal och annan intagen.⁷⁴

4.5.7 Försändelser

I 3 kap 7§ anges att en intagen får vägras sända eller ta emot en försändelse, om det är nödvändigt med hänsyn till ordningen och säkerheten. Här avses andra försändelser än de i 2 kap 6 § som reglerar försändelser mellan intagen och hans eller hennes offentlige försvarare, en svensk myndighet eller ett internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet att ta emot klagomål från enskilda. De internationella organ som har sådan status är:

- Europadomstolen,
- FN:s kommitté mot tortyr,

---

⁷¹ Enligt 21 kap. 3a § RB ska en offentlig försvarare alltid förordnas om den frihetsberövad begär det. Den häktade kan dock föredra en privat försvarare.

⁷² Prop. 2009/10:135, s. 143 och 190 och Lindberg s. 771

⁷³ Lindberg, s. 772

⁷⁴ Prop. 2009/10:135, s. 145 och 191

- FN:s Människorättskommission och
- FN:s Rasdiskrimineringskommission

Paragrafen motsvarar till viss del 9 § 2 st. och 10 § 1 st. behandlingslagen. En nyhet i sak är att den häktade kan vägras sända eller ta emot en försändelse, oberoende av innehåll, om det skulle anses vara nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten. Situationer som kan föranleda att en försändelse får hållas kvar kan vara misstanke om att försändelsen innehåller något föremål som den häktade inte får ta emot eller inneha enligt 2 kap 11 §. Det kan också röra sig om misstankar kring att försändelsen utgör ett led i ett planlagt avvikande.⁷⁵

I situationer där den häktade har inskränkningar i att ta emot försändelser krävs dennes medgivande för granskning av innehållet. Skulle sådant medgivande inte ges ska breven hållas kvar utan granskning för att vid restriktionernas upphörande överlämnas oöppnade. Skulle den häktade medge en granskning gör åklagaren en individuell bedömning för varje försändelse för att avgöra om den kan vidareändas. Därefter återlämnas försändelsen till häktet.

Granskning av försändelser ska dokumenteras för att man i efterhand ska kunna kontrollera när försändelsen inkom, adressat och avsändare, den ansvarige för granskningen, granskningens utfall samt när försändelsen återlämnades till häktet.⁷⁶

4.6 Omprövning, överprövning och överklagan

I samband med en häktningsförhandling kan åklagaren begära rättens tillstånd om att ålägga den misstänkte med restriktioner. Om kollusionsfara föreligger och tillstånd ges är det åklagaren som ensam beslutar vilka slags restriktioner som ska åläggas den häktade.⁷⁷

I 6 kap 3 § häkteslagen framgår det att ett beslut av åklagaren eller förundersökningsledaren att meddela restriktioner ska omprövas så fort anledning föreligger. Om kollusionsfaran ökar eller minskar under utredningen påverkas behovet av restriktioner. I de fall kollusionsfara inte längre föreligger ska restriktionerna genast hävas. Skulle risk för kollusionsfara fortfarande föreligga kan det beroende på det enskilda fallet finnas anledning att i vart fall lindra ålagda restriktioner.⁷⁸

Enligt 6 kap 4 § 1 st. häkteslagen får i likhet med nuvarande ordning den häktade begära att tingsrätten prövar det beslut som fattats om att ålägga honom eller henne med restriktioner.⁷⁹ Tingsrätten ska pröva huruvida de

⁷⁵ Prop. 2009/10:135, s. 193

⁷⁶ Lindberg, s. 770f

⁷⁷ SOU 2006:17 s. 13f

⁷⁸ Prop. 2009/10:135, s. 202

⁷⁹ Prop. 2009/10:135, s. 203

restriktioner den häktade invänt emot är berättigade. Prövningen omfattar dock inte lättnader eller undantag från restriktioner av visst slag exempelvis om det är befogat att i ett enskilt fall tillåta telefonavlyssning. Det är endast överåklagare eller vice överåklagare som har möjlighet att överpröva en sådan fråga. Denna prövningsrätt tillkom 1999 efter kritik från Europarådets tortyrkommitté. Kritik har dock framförts även mot detta förfarande.⁸⁰

Enligt hittills gällande rätt får det beslut tingsrätten fattar med anledning av en prövning av restriktioner av visst slag, till skillnad från ett beslut om generellt tillstånd till restriktioner inte överklagas till högre instans.⁸¹ Detta har medfört kritik från både CPT (se kap 5) och häktesutredningen.

Tidigare har bristen på överklaganderätt motiverats med att förfarandet skulle kunna leda till en ökad risk för prövning av likartade omständigheter, samtidigt, i olika instanser.⁸² Regeringen anser dock att rättssäkerheten väger tyngre än risken för en sådan ordning. I och med häkteslagens ikraftträdande (den första april 2011) kommer det enligt 6 kap 4 § 3 st., som hänvisar till 24 kap 5 a § RB, vara möjligt att överklaga ett restriktionsbeslut av visst slag. Ett sådant beslut kommer på motsvarande sätt som ett beslut om generellt tillstånd till restriktioner att kunna överklagas särskilt och utan inskränkning i tiden. I de fall frågan om restriktioner uppkommer i hovrätten eller i Högsta domstolen som första instans föreligger prövningsrätt där enligt 6 kap 4 § 2 st.⁸³

4.7 Åklagarmyndighetens föreskrifter om dokumentation av skälen för restriktioner

Beslutar åklagaren att ålägga en häktad med restriktioner ska han eller hon dokumentera skälen för avgörandet.⁸⁴

I åklagarmyndighetens föreskrift, ÅSF 2005:29 framgår det av 1 § att åklagaren på blanketten ”anvisningar angående gripen/anhållen/häktad” ska anteckna skälen till ett beslut som medför restriktioner. Åklagarna ska enligt 2 § ange de konkreta förhållanden som ligger till grund för restriktionsbeslutet. I 3 § framgår det vidare att den häktade ska få del av den skriftliga dokumentationen så fort det kan ske utan att det implicerar olägenheter för utredningen.⁸⁵

När beslut i restriktionsfrågan fattats ska åklagaren genast underrätta den häktade samt den myndighet som ansvarar för förvaringen av den frihetsberövade.

---

⁸⁰ SOU 2006:17 s. 13f.

⁸¹ Prop. 2009/10:135, s. 113

⁸² Prop. 1997/98:104, s. 42

⁸³ Prop. 2009/10:135, s. 203

⁸⁴ 19 b förordningen om behandlingen av häktade och anhållna m.fl.

⁸⁵ ÅFS 2005:29

Skulle en domstol ändra ett restriktionsbeslut åligger det den domstolen att underrätta ansvarig myndighet. Domstolen har ingen särskild skyldighet att meddela den häktade eftersom denne med automatik får del av beslutet.⁸⁶

Enligt en undersökning som utförts av bland annat åklagare Joakim Zander vid utvecklingscentrum i Malmö framgår att åklagare i regel inte dokumenterar konkreta skäl för varken enskilda restriktioner eller restriktioner av allmänt slag.

När åklagarna hos domstol begär tillstånd om att ålägga restriktioner åberopar åklagare utöver kollusionsfara skäl som är relativt generella såsom, ”det finns vittnen som ska höras, målsägande eller andra personer ska höras varför det är viktigt att den häktade inte kan kontakta och påverka dessa”.

I ÅFS 2005:29 framgår det att den häktade ska få ta del av den skriftliga dokumentationen så fort det kan ske utan skada för utredningen.

Enligt förevarande undersökning har det visat sig att en del åklagare anser att den häktade fått ta del av skälen i samband med häktningsförhandlingen, då åklagaren inför domstolen anfört de allmänna skälen för tillstånd att meddela restriktioner.

Zander menar att det även är centralt att beakta de situationer då det inte är möjligt för åklagaren att ange konkreta skäl för åläggandet. När restriktioner utfärdas första gången sker det ofta efter ett anhållningsbeslut och när utredning nyligen påbörjats. Det är vid denna tidpunkt inte alltid möjligt att närmare precisera exempelvis den krets personer som kan sitta inne med sådan information att utredningen går framåt. Den korta tid som åklagaren har till sitt förfogande inför häktningsförhandlingen medger dessutom inte att det blir lättare att precisera kretsen av bevispersoner.⁸⁷

4.8 Upphörande av restriktioner

Restriktionsbeslut kan upphöra på grund av fyra omständigheter.

- *Rätten avslår åklagarens framställning om tillstånd till restriktioner*
Mest förekommande är att restriktioner upphör på grund av att det inte längre föreligger något sakligt behov. Normalt sker detta när den överhängande kollusionsfaran inte längre är aktuell. Det är i regel åklagaren som upphäver restriktionerna.

- *Tillståndet till restriktionerna upphävs av rätten eller, efter överklagande, av högre rätt.*

I de fall rätten har beslutat om upphörandet ska häktet underrättas om detta. Det är den myndighet som ansvarar för förvaringen av den frihetsberövade

---

⁸⁶ Lindberg, s. 774

⁸⁷ Informationen hämtad från mejlkorrespondens med Joakim Zander den 1/10- 2010

som ska garantera att beslutet verkställs. Eventuella oklarheter angående restriktionerna bör ske genom kontakter mellan åklagaren och häktet.

- *Det tillstånd rätten beviljat förfaller*

Om rätten inte uttalar sig om fortsatt tillstånd i samband med att den bestämmer att den misstänkte ska kvarbli i häktet eller i samband med ett medgivande om förlängning av tiden för att väcka åtal, förfaller tillståndet.

- *Tillståndet löper ut och åklagaren begär ingen förlängning av det.*

Har utredningen nått så långt att kollusionsfaran inte längre är påtaglig kan tillståndet löpa ut om inte åklagaren begär förlängning av det.

När restriktionerna har upphört är åklagaren skyldig att se till att de faktiska inskränkningarna också omedelbart upphör.⁸⁸

---

⁸⁸ Lindberg, s. 776

5 Kritik mot Sveriges användande av restriktioner

Sverige har i nästan 20 års tid kritiserats av Europarådets tortyrkommitté när det gäller långa häktningstider, användningen av restriktioner och brister i att man inte kan överklaga beslut. Även FN:s antitortyrkommitté har riktat kritik mot Sverige. Sedan 1991 har Europarådets Tortyrkommitté och kommissionären för de mänskliga rättigheterna gjort fem besök i Sverige. Nedan följer en sammanfattning av huvuddragen i den kritik som riktats mot Sveriges hantering i samband genomförandet av restriktionerna.

Detta kapitel har huvudsakligen Hedda Wittbom sammanfattat. Jag har dock omformulerat några delar samt lagt till viss fakta.

5.1 CPT:s besök 1991

Efter CPT:s första besök 1991 lämnades en rapport som visade att femtio procent av de häktade i Kronobergshäktet i Stockholm var ålagda någon form av restriktion. De vanligaste inskränkningarna var rätten till besök, telefonsamtal samt rätten att vistas med andra häktade.

Rapporten visade även att användningen av restriktioner kunde resultera i långa perioder av isolering. I rapporten framgick det vidare att även personalen vid häktet ansåg att restriktioner användes alltför frekvent samt att effekterna av isoleringen var negativa.

CPT menade att det är uppenbart att man i vissa fall måste ålägga personer restriktioner för att kunna genomföra en effektiv brottsutredning. Dock framhävdes vikten av att tillämpa restriktioner med försiktighet och endast i de fall då åtgärden stod i proportion till det ingrepp som den innebar för den häktade. Den höga andelen häktade som var ålagda restriktioner kunde enligt CPT ses som ett prima facie-bevis om att restriktioner användes för ofta.⁸⁹

Sverige rekommenderades att bli mer **sparsam** med användningen av restriktioner. CPT ansåg även att beslut om restriktioner skulle ses över regelbundet samt kunna överklagas till en oberoende instans. (1991 kunde den häktade endast överklaga till en högre positionerad åklagare). Vidare skulle skälen för åläggandet av restriktionerna anges skriftligt och den häktade skulle bli informerad om dessa.⁹⁰

CPT:s rapport ledde bland annat fram till införandet av 24 kap 5a § RB⁹¹

---

⁸⁹ CPT Report from visit 1991, pg 67

⁹⁰ CPT Report from visit 1991, pg. 27-29

⁹¹ SOU 2006:19, s. 116

5.2 CPT:s besök 1994

CPT besökte Sverige en andra gång i augusti 1994. I efterföljande rapport konstaterades att en stor andel häktade fortfarande var ålagda restriktioner. Sveriges ansträngningar ansågs således inte varit tillräckliga. Trots reformen 1994, som innebar att åklagaren enligt huvudregeln var tvungen att ha rättens tillstånd för att meddela en häktad om restriktioner, hade någon påvisbar minskning av antalet häktade med restriktioner inte visats. CPT påpekade även att Sverige ännu inte infört något system där den häktade skriftligen delgavs skälen för åläggandet av restriktionerna. Rekommendationen hade endast lett till att den häktade fick se ett dokument där åklagaren utan motivering, kryssat i de restriktioner han ålagt den häktade.

CPT upprepade till viss del den rekommendation de anförde 1991 om att endast meddela restriktioner i exceptionella fall samt att häktade bör ha rätt att i domstol få en effektiv omprövning av åklagarens beslut om enskilda restriktioner. Vidare anfördes att en rimlig avvägning bör göras mellan behovet av en fullgod brottsutredning och behovet att ålägga den misstänkte restriktioner.⁹²

5.3 CPT:s besök 1998

I den rapport som följde av CPT:s besök 1998 konstaterades att det fortfarande var en stor andel häktade som var ålagda restriktioner. Emellertid hade andelen häktade som haft restriktioner under en längre tid avsevärt minskat. Enligt rapporten var det ovanligt att en häktad haft restriktioner i mer än åtta veckor samtidigt som åklagarna var relativt generösa med att tillåta lättnader i restriktioner, särskilt när det gällde besök från anhöriga.

Vidare visade rapporten att åklagarna fortfarande inte redovisade skälen för meddelande av restriktioner på ett tillfredställande sätt. Förtryckta formulär användes fortfarande med rutor som åklagaren skulle kryssa i beroende på vilka restriktioner som ålades. Det visade sig även att domare sällan avslag åklagares yrkande på restriktioner.

CPT noterade att regeringen hade för avsikt att reformera restriktionsförfarandet. Det skulle medföra att den häktade gavs rätt att överklaga beslut om enskilda restriktioner till tingsrätten. Vidare skulle åklagaren tvingas att inför rätten motivera sin begäran om generellt tillstånd till restriktioner. Genom att dels ge den häktade en rätt att överklaga åklagarens beslut om enskilda restriktioner till tingsrätten dels att åklagaren vid en ansökan om generellt tillstånd till restriktioner skulle bli skyldig att inför rätten ange skälen för dessa.

---

⁹² CPT report from visit 1994, pg. 13-16.

Enligt kommittén fanns det en stor möjlighet att reformen skulle innebära en förbättring för de häktade, något som samtidigt skulle kunna innebära att Sverige uppfyllde CPT:s krav.

Trots att Sverige vidtagit förändringar i enlighet med kommitténs rekommendationer var man fortfarande missnöjd. Kommittén rekommenderade att åklagaren inför en domstolsprövning skulle lägga fram så pass mycket skriftlig information att en korrekt bedömning kunde göras mot bakgrund av proportionalitetsprincipen.

CPT noterade även att den häktade förvisso hade rätt att besvära sig över åklagarens beslut om enskilda restriktioner men att möjlighet att överklaga rättens beslut fortfarande saknades. Detta var enligt kommittén en allvarlig brist, främst mot bakgrund av att det i praktiken skulle innebära att samma domare som beviljat tillstånd till restriktioner även skulle pröva huruvida enskilda restriktioner var befogade. CPT rekommenderade därför att tingsrättens beslut om att låta restriktioner bestå borde kunna överklagas till högre instans.⁹³

5.4 CPT:s besök 2003

I den rapport som inkom i och med kommitténs besök 2003 konstaterades att frågor kring åklagares beslut om restriktioner för häktade varit en pågående dialog mellan Sverige och kommittén i över tio år. Enligt kommittén hade de rekommendationer som givits lett till ett antal ändringar i svensk lagstiftning.

Efter att kommittén besökt olika häkten noterade den att det förelåg stora regionala skillnader av andelen häktade som ålagts med restriktioner.

CPT konstaterade att åklagare numera var tvungna att ange skälen till ett generellt tillstånd att meddela restriktioner. Detta gjordes dock endast muntligen och utan angivelse av de specifika restriktioner som åklagaren vill ålägga den häktade. Enligt den undersökning som CPT utförde visade det sig dock att detta inte fungerade i praktiken.

Kommittén fann att åklagare inte ens skriftligen informerade häktet och den häktade om skälen för varför den häktade ålagts enskilda restriktioner. På grund av den föreliggande bristen av skriftlig dokumentation samt angivande av skäl medfördes svårigheter för den häktade att effektivt kunna överpröva eller överklaga ett restriktionsbeslut. Det visade sig även vara ovanligt att domstolen upphävde beslut om specifika restriktioner. Tingsrättens beslut i samband med en prövning av åklagarens restriktionsbeslut kunde fortfarande inte överklagas.

2003 års besök resulterade i följande rekommendationer:

---

⁹³ CPT report from visit 1998, pg. 24-27.

- Åklagare skall vara skyldiga att till domstolen meddela vilka specifika restriktioner han eller hon vill ålägga den häktade samt skälen för begäran.
- Åklagare skall på ett klart sätt ange skälen för att en häktad ålagts restriktioner till häktespersonalen.
- Sverige bör införa lagstiftning som kräver att domstolens beslut att ge tillstånd till åklagaren att meddela restriktioner ska vara individualiserat och motiverat.
- En häktad som enligt 17 § behandlingslagen fått en avslagen begäran hos rätten ska kunna överklaga detta beslut i högre instans.⁹⁴

5.5 CPT:s besök 2009

Tortyrkommitténs senaste besök var i juni 2009. Under besöket framkom bland annat att ingen ny lagstiftning angående restriktioner tillkommit sedan 2003. Vidare konstaterades att 46 % av de häktade vid häktet Göteborg hade ålagts med restriktioner. Vissa av dessa hade dessutom varit isolerade under långa perioder (mellan 6 till 18 månader). Situationen såg lite annorlunda ut vid häktet i Gävle, där 46 % av de häktade var ålagda restriktioner men ingen av dem hade varit ålagda restriktioner mer än två månader. CPT visade även viss oro över den stora andel unga personer som ålades restriktioner. CPT menade att isolering av unga personer kan, på sikt, ge upphov till flera fysiska och mentala problem.

Kommittén fastställde även att häktade fortfarande inte på ett tillfredsställande sätt delgavs de skäl som låg bakom åläggandet av restriktioner. Kommittén efterlyste dessutom en bättre balans mellan kraven på en effektiv brottsutredning och en human behandling av den häktade.

För att besvara kommitténs kritik, informerade Sverige om att de vidtagit följande åtgärder:

- 2005 tillsatte riksdagen en kommission för att stifta en ny lag om behandling av bland annat häktade personer.
- 2006 presenterade kommissionen ett lagförslag innehållande möjligheten att överklaga domstols beslut om restriktioner av visst slag.

Kommittén ansåg att dessa åtgärder var välriktade, men lyfte även fram följande rekommendationer:

- När domstol ger tillstånd till åklagare om att meddela restriktioner, ska åklagaren förse domstolen med information om vilka specifika restriktioner hon eller han vill meddela, skälen till de specifika restriktionerna samt ange en tidsperiod för hur länge restriktionerna ska gälla.

---

⁹⁴ CPT report from visit 2003, pg. 25-28.

- Domstolens första beslut om att ålägga en häktad restriktioner, och vid förlängning av dessa, ska vara individualiserat och fullständigt motiverat.
- Häktade ska erhålla skriftlig information om skälen till att de blivit ålagda restriktioner och om möjligheten att överklaga sådant beslut.
- Nödvändigheten av restriktioner ska regelbundet ses över av domstol som ett separat ärende (till skillnad från om det skulle ses över i samband med omhåkningsförhandlingen). Restriktioner ska hävas så fort det saknas motiv för dess användning.⁹⁵

Sverige har även fått emotta kritik från Europarådets kommissarie för mänskliga rättigheter samt av en underkommitté till FN:s toryrkommitté (CAT), The United Nations Subcommittee on Prevention of Torture (SPT). SPT överlämnade 2008 en rapport med rekommendationer som rörde restriktioner för häktade. En av rekommendationerna var att beslutanderätten för restriktioner av visst slag bör överföras till tingsrätten och att beslut att ålägga restriktioner av visst slag ska vara överklagbart.⁹⁶ SPT rekommenderade även att införa riktlinjer för domare och åklagare om hur restriktioner ska användas. Sverige bör även samla in statistiskt material angående tillämpningen av restriktionerna.⁹⁷

---

⁹⁵ CPT report from visit 2009, pg. 25-27.

⁹⁶ Prop. 2009/10:135 s. 113

⁹⁷ CPT report from visit 2009, pg. 27.

6 En kort komparativ studie

För att kunna göra en relevant bedömning av det svenska restriktionssystemet och undersöka alternativa åtgärder förutsätts en jämförande studie av motsvarande situation i några utvalda länder.

I till exempel Tyskland råder motsatta förhållanden jämfört med Sverige. Den häktade får per automatik inte kommunicera med omvärlden, i samband med häktning. Detta klassificeras inte som restriktioner, snarare ses det som en del av befintliga ordningsregler som minskar risken för kollusionsfara.

I common law - systemen spelas det första förhöret in och gäller senare som bevisning i rättegången. Detta innebär att den häktade har svårt att uttala sig om andra uppgifter än de som han eller hon angivit vid detta förhör.⁹⁸ Jag kommer inte närmare gå in på varken den tyska ordningen eller common-law systemet. Informationen ovan framkom i samband med utförandet av intervjun på den internationella åklagarkammaren. Jag anser att informationen kan skapa en bättre förståelse för den svenska tillämpningen av restriktionerna.

De grundläggande häktningsreglerna i Norge, Danmark och Finland påminner om de regler som gäller i Sverige. Av utrymmesskäl har jag begränsat mig till att endast belysa Danmarks reglering av restriktioner i samband med häktning.

6.1 Danmarks lagstiftning rörande restriktioner

Danmarks häktningsregler, som regleras i Retsplejeloven kap 69-70 är relativt lika de regler som gäller i svensk processrätt. I Retsplejeloven 70 kap. § 762 framgår att den som på ”begrundet misstanke” gjort sig skyldig till brott under vissa förutsättningar kan häktas om det föreligger flykt-, kollusions- eller recidivfara.

Efter framställning av polis är det domstolen som avgör häktningsfrågan. I enlighet med 71 § 3 st. i den danska grundlagen har den som häktats rätt att inom 24 timmar från gripandet få frihetsberövandet prövat av domstol.⁹⁹ Domaren tar här ställning till huruvida förutsättningarna för häktning är uppfyllda. Detta sker genom ett grundlagsförhör som syftar till att ge domaren underlag för att bedöma om den misstänkte ska häktas eller ej. Den

---

⁹⁸ Fakta tagen från intervjustudien som jag genomfört med fem åklagare.

⁹⁹Fakta tagen från samtal med Hans-Jørgen Engbo den 27/10 2010 och www.denstoredanske.dk

anhållne och hans försvarare ska närvara under grundlagsförhöret samt beredas möjlighet att uttala sig.

Domstolens beslut gäller i fyra veckor med möjlighet till förlängning.

I de fall kollusionsfara föreligger kan domstolen på begäran av polis besluta att den frihetsberövade ska vara delvis eller helt isolerad. Isoleringen från andra intagna får ej överstiga en sammanhängande tid på två veckor men kan förlängas fyra veckor i taget. Enligt 70 kap. 770 § får en häktad endast underkastas sådana inskränkningar som är motiverade med hänsyn till ändamålet. För att isoleringen ska få pågå i mer än tre månader förutsätts att det är ett verkligt undantagsfall.¹⁰⁰

Andelen häktade som isolerades under åren 2001-2006 var omkring 9 procent. Under åren 2007- 2008 sjönk andelen till ca 5 procent.¹⁰¹ Statistik avseende andra restriktioner finns ej publicerad.

I Danmark agerar poliser och åklagare under samma myndighet, vilket innebär att dessa står i tätt samarbete med varandra.¹⁰²

Polisen har möjlighet att själv besluta att ålägga den häktade inskränkningar i rätten till besök, ta emot försändelser samt se på tv eller läsa tidningen. Detta beslut kan prövas av domstol.¹⁰³

Under huvudförhandlingen gäller principen om ”bevisumiddelbarhed” som innebär att det bara är sådan bevisning som framlagts under själva huvudförhandlingen som ska ligga till grund för domen. Det är dock möjligt för domstolen att beakta den förklaring som den misstänkte framlagt under grundlagsförhöret, jfr Retsplejelovens 871 §. Den misstänkte har ingen plikt att tala sanning varken under grundlagsförhöret eller i rättegången.¹⁰⁴

6.1.1 CPT:s besök 2002

Vid CPT:s besök i Danmark 2002 konstaterades i efterföljande rapport att en lagändring i Danmark 2000 lett till att många av tidigare framförda krav angående åläggandet av restriktioner var uppfyllda.

Det som särskilt betonades var att domstolsbeslut om att hålla en häktad isolerad numera kräver motivering. Lagstiftningen hade även resulterat i en minskning från 11 procent till 5 procent isolerade i häktet. Trots att isoleringstiden i regel inte översteg tre månader rekommenderade kommittén en lagreglerad maximigräns för hur länge isoleringen skulle få pågå.

---

¹⁰⁰ www.domstol.dk

¹⁰¹ www.justitsministeriet.dk

¹⁰² www.politi.dk

¹⁰³ www.domstol.dk

¹⁰⁴ Fakta hämtad från mejlkorrespondens med Hans-Jørgen Engbo den 3/11 -2010

Ytterligare synpunkter anfördes mot att polisen fortfarande kunde fatta beslut om inskränkningar i rätten till besök, kontroll av post och förbud mot telefonsamtal. Dessa beslut kan visserligen överklagas men någon regelmässig prövning i domstol görs inte. De som satt isolerade var generellt inlåsta 23 timmar om dygnet. Resterande timme som de häktade fick vara utanför cellen innefattade ett minimum av mänskliga kontakter.

CPT rekommenderade berörda danska myndigheter följande:

- Isolerade intagna skulle få rätt till mer kontakt med personal.
- Isolerade skulle få möjlighet till arbete eller undervisning och rätt till samtal med bland annat psykologer och präster.
- Polisen skulle erhålla detaljerade instruktioner för när restriktioner får användas.
- Beslut fattade av polis om fortsatta restriktioner bör regelmässigt prövas av domstol i samband med omprövningen för fortsatt häktning.¹⁰⁵

6.1.2 CPT:s besök 2008

I den rapport som CPT lämnade efter besöket 2008 konstaterades att de rekommendationer som CPT avgivit efter sitt besök 2002 hade resulterat i en del lagändringar. Bland annat ska häktade som är placerade isoleringscell mer än 14 dagar erbjudas regelbundna samtal med präster, psykologer, läkare eller någon annan för ändamålet lämplig person samt förses med särskild tillgång till individuell undervisning, arbete eller andra lämpliga aktiviteter som kan minska risk för försämring av den häktades mentala hälsa.

CPT noterade vidare att det totala antalet isolerade minskat ytterligare sedan besöket 2002. Den genomsnittliga längden för isolering hade även minskat.

I efterföljande rapport till besöket 2002 rekommenderades Danmark att införa detaljerade instruktioner för när polisen får använda restriktioner. Detta hade vid tiden för besöket 2008 ännu inte gjorts.

Synpunkter anfördes även mot att polisen fortfarande kunde fatta beslut om inskränkningar i rätten till besök, kontroll av post och förbud mot telefonsamtal utan någon regelmässig prövning i domstol.

CPT uppmanade de danska myndigheterna att vidta följande åtgärder:

- Att fortsatta insatser görs för att säkerställa att häktade endast i undantagsfall, som är strikt begränsade till ändamålet, placeras i isoleringscell.
- Myndigheterna bör fortsätta sina ansträngningar för att ge isolerade ökad personalkontakt, tillgång till undervisning, arbete och andra aktiviteter.

---

¹⁰⁵ SOU 2006:17 s. 65f

- Polisrestriktionerna bör begränsas till ett nödvändigt minimum för utredningen.
- Berörda myndigheter bör utan ytterligare dröjsmål införa rekommendationer för när polisen får tillgripa restriktioner mot häktade.
- Det ska finnas en skyldighet att skriftligen ange skälen för restriktioner.
- Varje gång rätten tar ställning till häktningsfrågan ska den också pröva restriktionsfrågan.¹⁰⁶

---

¹⁰⁶ CPT rapport from visit in Denmark 2008 s. 28-30

7 Behov och mindre integritetskränkande åtgärder

Denna del består huvudsakligen av en sammanfattning av dels de intervjuer jag genomfört samt de intervjuer som utförts av utvecklingscentrum i Malmö. I de fall jag hämtat information från andra källor framgår detta av fotnoterna. När jag refererar till "åklagare", avses åklagare som jag eller någon från utvecklingscentrum intervjuat

7.1 Behov av restriktioner

Både häktesutredningen och CPT hävdar att restriktioner används frekvent i Sverige. De åklagare jag intervjuat anser att restriktioner är en förutsättning för att man ska kunna bedriva en effektiv brottsutredning. En genomgående uppfattning är att det inte är fel med restriktioner så länge de inte används utöver vad som är nödvändigt och att utredningen bedrivs skyndsamt.

Åläggande av restriktioner kräver extra resurser, något som ofta motiverar att de ska hävas så fort som möjligt. Utan restriktioner menar vissa åklagare att lagföringen skulle minska radikalt. Det förekommer åklagare som är kritiska till restriktioner i samband med långa frihetsberövanden. Å andra sidan har man uppenbara svårigheter att mobilisera effektiva alternativ.

7.1.1 Kommentar

Jag anser att en vanlig uppfattning är att restriktionerna ses som nödvändiga förutsättningar för att över huvudtaget kunna bedriva ett effektivt utredningsarbete. En styrande faktor enligt åklagarna är de principer som utmärker svensk processrätt såsom omedelbarhet, koncentration och muntlighet. Dessa medför att de uppgifter som framkommer under huvudförhandlingen ska ligga till grund för rättens prövning och de uppgifter som lämnats tidigare under förundersökningen får då inte samma betydelse som i vissa andra länders rättssystem. Personer som har förhörts har alltså möjlighet att ändra sina uppgifter mellan polisförhör och huvudförhandling.

Jag anser även att det faktum att ett frihetsberövande inte automatiskt medför några inskränkningar i rätten till kontakt med omvärlden också är en avgörande aspekt för tillämpningen av restriktioner. Detta innebär alltså att en häktad utan restriktioner har möjlighet att fritt ringa, skicka brev, ta emot besök osv. Som framgått har Tyskland motsatt system där ett frihetsberövande automatiskt innebär inskränkningar i rätten till kontakt

med omvärlden. Detta betecknas som ordningsregler och inte restriktioner, som i Sverige.

7.2 Åtgärder som kan leda till att restriktioner används i mindre omfattning

En allmän uppfattning hos de åklagare som jag och utvecklingscentrum intervjuat är att de har svårt att finna alternativa åtgärder till restriktioner. Däremot för man fram i huvudsak fyra åtgärder i syfte att minska frekvensen av inskränkningarna.

7.2.1 Förslag 1

När kollusionsfara föreligger på grund av att den misstänkte kan påverka andra personer skulle man kunna tänka sig att ålägga specifika personer med förbud att kontakta den häktade.

7.2.1.1 Kommentar till förslag 1

Detta skulle enligt min mening strida mot svensk grundlag. I 2 kap 8 § RF framgår bland annat att varje medborgare är tillförsäkrad frihet att förflytta sig inom riket samt att lämna detta. För att denna rättighet ska kunna begränsas förutsätts att detta görs genom lag samt att inskränkningen bland annat håller sig inom ramen för vad som är nödvändigt med hänsyn tagit till ändamålet.

Föreslagen åtgärd skulle dessutom innebära att en person som inte gjort sig skyldig till brott skulle få sin integritet kränkt genom att exempelvis inte få besöka en misstänkt i häktet. Detta skulle enligt min uppfattning, i förlängningen, innebära att personer utan misstanke om brott inte fritt skulle få röra sig i landet. Den kränkning som ett sådant förfarande skulle innebära för en helt oskyldig person kan dessutom inte anses stå i proportion till ändamålet.

Det skulle vidare bli svårt att kontrollera att dessa personer inte kontaktade den frihetsberövade. Jag kan inte finna några förslag på ett sådant kontrollsystem. Skulle man konstruera detta på ett sätt som inte skulle vara grundlagsstridande och kränkande för den som är misstänkt för brott är jag inte främmande för idén.

7.2.2 Förslag 2

Det föreslogs även att ett system där den misstänkte är tvungen att skriva under att det som framkommit under det första förhöret är korrekt. Detta förhör skulle kunna hållas såväl i domstol som hos polisen.

7.2.2.1 Kommentar till förslag 2

Förslaget skulle enligt min mening försvåra för den misstänkte att i ett senare skede komma med andra uppgifter. Den misstänkte måste i vart fall komma med en förklaring till varför uppgifterna ändrats.

Även om den misstänkte skulle bli ålagd att skriva under de initiala förhörsuppgifter som framkommit, gäller fortfarande principerna om omedelbarhet, koncentration och muntlighet. Dessa innebär, som jag tidigare redogjort för, att de uppgifter som framkommer under rättegången skall ligga till grund för domen.

På samma sätt som idag skulle denna åtgärd inte undanröja att den misstänkte mycket väl kan ändra på de uppgifter som framlades vid det första förhöret. Dock skulle det ställas högre krav på den misstänkte att förklara varför uppgifterna ändrats - bevisbördan skulle alltså ligga hos den misstänkte om denne ändrade sin ursprungliga version.

En brottsutredning står inte och faller enbart med den misstänktes uppgifter. Andra avgörande inslag i underlaget är målsägandes, medmisstänktes och bevispersoners versioner.

Trots att den misstänkte avlagt en utsaga vid ett förhör skulle denna utan inskränkningar i rätten till brev, telefonsamtal och besök fortfarande kunna kontakta dessa personer. Kollusionsfaran skulle därför fortfarande vara betydande och restriktioner skulle sannolikt behöva tillämpas på samma sätt som idag.

7.2.3 Förslag 3

Det som framkommer vid det första förhöret ska ligga till grund för domen. Skulle omständigheterna ändras ligger bevisbördan hos den misstänkte.

7.2.4 Kommentar till förslag 3

Här förutsätts att den svenska processrättens grundläggande principer om bland annat omedelbarhet, muntlighet och koncentration åsidosätts. Enligt omedelbarhetsprincipen får rätten endast fästa avseende vid bevisfakta som direkt iakttagits av rätten *under huvudförhandlingen* eller bevisfakta som man kan sluta sig till från vad som direkt iakttagits. Rätten får alltså inte ta hänsyn till något som en part framför under förberedelsen såvida detta inte upprepas under huvudförhandlingen. Ett åsidosättande av denna princip riskerar att domstolen inte skulle ha lika bra överblick och förutsättningar att värdera bevismaterialet som den skulle haft om presentationen skett i ett sammanhang.

Muntlighetsprincipen som syftar till att vittnen och parter ska höras muntligen och inte via inlämnade eller upplästa inlagor, är en konsekvens av omedelbarhetsprincipens krav på att rätten ska avgöra målet på vad de sett och hört under huvudförhandlingen. Detta då det anses svårare att vid muntlig framställning tillgodogöra sig innehåll på skriftspråk jämfört med

talspråk. Att inte beakta muntlighetsprincipen skulle också kunna leda till att rättens förutsättningar för en korrekt bedömning av omständigheterna försämras.

Koncentrationsprincipen hänger samman med omedelbarhetsprincipen och innebär att huvudförhandlingen i ett mål som regel ska ske utan avbrott. Eftersom den fria bevisföringens princip gäller i Sverige skulle ett åsidosättande av denna princip bli ohållbar.

7.2.5 Förslag 4

Ett alternativ skulle även kunna vara ett förhör med den misstänkte under straffansvar.

7.2.5.1 Kommentar till förslag 4

Denna åtgärd strider mot våra grundläggande principer och skulle kunna ses som en mer drastisk åtgärd än att ålägga en häktad restriktioner.

Åtgärden skulle strida mot bland annat artikel 6.2 i EKMR som föreskriver att var och en som blivit anklagad för brott skall betraktas som oskyldig tills dess skulden lagligen fastställts.

8 Sammanfattande analys

Nedan följer en analys av föregående kapitel samt svaren på de frågor som jag inledningsvis presenterat. Fokus kommer främst ligga på restriktionssystemet. Jag kommer således inte gå in djupare på själva häktningsförfarandet

Vilka förutsättningar uppställs enligt svensk och europeisk lagstiftning för att häkta och ålägga en person med restriktioner?

Att häkta någon kan vara nödvändigt för att kunna bedriva en effektiv brottsutredning men det kan samtidigt vålla stor skada för den enskilde. I och med att en person häktas kränks dennes grundlagskyddade fri- och rättigheter. Utöver den påfrestning som frihetsberövandet innebär kan den häktade åläggas inskränkningar i rätten till kontakt med omvärlden. Mot bakgrund av detta är det viktigt att ett häktningsbeslut vilar på korrekt grund och inte tillgrips i större omfattning än vad som är motiverat.

För att överhuvudtaget kunna frihetsberöva en person förutsätts att åtgärden inte strider mot de internationella åtaganden som Sverige ratificerat. Motsvarande gäller för att få tillgripa restriktioner.

I art. 5 EKMR framgår att man endast kan frihetsberöva en person som på ett lagligt sätt blivit arresterad, i syfte att ställa honom eller henne inför en behörig rättslig domstol. Det uppställs vidare krav på att personen ska vara skäligen misstänkt för att ha begått ett brott eller om det skäligen kan anses nödvändigt att hindra honom eller henne från att undkomma efter att ha begått en brottslig gärning.

I RF 2:8 regleras varje medborgares skydd mot frihetsberövande. Denna bestämmelse är relativ vilket innebär att den får begränsas genom vanlig lag. Begränsningen måste bland annat tillgodose ett syfte som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle samt hålla sig inom ramen för vad som är nödvändigt med hänsyn tagit till ändamålet. Utredning av brott är ett sådant ändamål.

I rättegångsbalkens 24 kapitel uppställs fyra skäl för att man lagligen ska kunna frihetsberöva någon. För att man ska kunna häkta någon på grundval av huvudregeln krävs att personen är på sannolika skäl misstänkt för ett brott, där det är föreskrivet fängelse i ett år eller däröver. Vidare krävs att det finns risk för flyktfara, kollusionsfara eller recidivfara.

Den obligatoriska regeln förutsätter samma krav som huvudregeln men förpliktar till häktning om personen i fråga är misstänkt för ett brott med ett minimistraff på två års fängelse i straffskalan.

Den fakultativa regeln uppställer inget minimikrav i straffskalan utan berättigar till häktning om den misstänkte vägrar uppge namn och hemvist eller om hans uppgift om detta kan antas vara osann eller om den misstänkte

saknar hemvist inom riket och det finns risk för att han genom att bege sig från riket undandrar sig lagföring eller straff.

Utredningshäktning kan medges den som endast är skäligen misstänkt för brott under förutsättning att det finns synnerliga skäl att förvänta sig att den fortsatta utredningen leder fram till att misstanken uppgraderas till sannolika skäl. Vidare uppställs samma krav som för huvudregeln.

I samband med häktning ska alltid proportionalitetsprincipen beaktas. Principen medför att skälen för ett frihetsberövande måste uppväga de olägenheter som en häktning innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse. Häktning får vidare endast ske i de fall där syftet med ingripandet inte kan uppnås med mindre ingripande åtgärder.

Det krävs alltid rättens tillstånd för att en åklagare skall kunna ålägga restriktioner. Det är sedan upp till varje individuell åklagare att bestämma vilka restriktioner som kan bli aktuella och i vilken omfattning. För att rätten dock ska kunna meddela ett sådant tillstånd måste frihetsberövandet enligt rättegångsbalkens bestämmelser grunda sig på kollusionsfara. Det måste alltså föreligga en risk för att den misstänkte på något sätt kan försvåra utredningen. Detta lyfts även fram JO 1988/89 s. 41 där åklagaren kritiserades för att ha ålagt en häktad med restriktioner trots att tingsrätten endast åberopat flyktfara som skäl för häktning. JO menade att restriktioner endast ska förekomma om domstolen lagt kollusionsfara som grund för häktningsbeslutet.

I artikel 3 EKMR stadgas det undantagslösa förbudet mot tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. I rättsfallet G.B. v. France framgår det att onödigt stränga restriktioner för fängelseinterner, såsom total isolering under långa perioder, kan uppnå kravet för omänsklig eller förnedrande behandling.

I rättsfallet Ireland v. UK förhöordes misstänkta terrorister under lång tid och utsattes för obehagligt ljud samtidigt som de hade huvor över ansiktet. De fick ingen mat, dryck eller möjlighet till sömn. Europadomstolen betecknade detta som omänsklig och förnedrande behandling.

I målet Selmouni v. France ansågs tortyrkravet vara uppfyllt mot bakgrund av att polisen hade försökt framtvinga ett erkännande genom att dra den misstänkte i håret, längs golvet samt misshandla honom under flera dagar.

För att undvika att en häktad behandlas på ett omänskligt och förnedrande sätt anser jag att det är av största vikt att åklagare tillgriper restriktioner i så liten utsträckning som möjligt och endast i de fall där det föreligger ett starkt behov. Jag menar även att det är centralt att åklagaren är observant på hur kollusionsfaran ökar eller minskar och utefter detta behov helt eller delvis släpper på restriktionerna.

I enlighet med artikel 8 EKMR har varje medborgare rätt till skydd för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Telefonavlyssning och brevkontroll är exempel på åtgärder som är ett ingrepp i den privata sfären enligt artikel 8 EKMR. En förutsättning för att dessa friheter skall

kunna inskränkas är att det finns stöd i lag och att det är nödvändigt i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till bland annat förebyggande av oordning eller brott. Motsvarande regel återfinns i 2 kap 6 § RF som garanterar varje medborgare gentemot det allmänna ett skydd mot bland annat undersökning av brev eller annan förtrolig försändelse, hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande. Stöd för inskränkningar i 2 kap. 6 § RF återfinns i häkteslagen och rättegångsbalkens 24 kapitel.

Åläggandet av restriktioner innebär givetvis en betydande påfrestning för den misstänkte. Jag anser därför att det är oerhört viktigt att åklagare efterföljer häkteslagens krav om att en häktad aldrig får underkastas inskränkningar som är mer omfattande än vad ändamålet och säkerheten kräver. I lagen föreskrivs även att den häktade ska behandlas på ett sätt som motverkar negativa följder av frihetsberövandet. Detta talar starkt för att restriktioner ska tillgripas i så liten omfattning som möjligt. CPT har även upprepade gånger rekommenderat Sverige att endast meddela restriktioner i exceptionella fall.

Trots det som föreskrivs i häkteslagen visar statistik från åklagarmyndigheten att 60-70 procent av de som häktats under åren 2008-2010 har ålagts restriktioner. De rapporter som CPT efterlämnat visar även att andelen häktade med restriktioner är hög.

Häktesutredningen menar att det inte kan uteslutas att restriktioner snarare ses som regel än undantag och därför begärs slentrianmässigt. Detta kan innebära att restriktioner emellanåt tillgrips oftare än nödvändigt och i större utsträckning än vad ändamålet kräver. Detta är enligt min mening allvarligt, på grund av att det inte finns stöd i lag för en sådan hantering. Resultatet blir att användningen således inte uppfyller de krav som uppställs i regeringsformen och EKMR.

Lämnas det stort utrymme åt den enskilde åklagaren att påverka tillämpningen av restriktionerna?

För att en åklagare ska få tillstånd att ålägga en häktad med restriktioner måste det finnas en risk för kollusion. Det är sedan upp till domstolen att avgöra huruvida sådan risk faktiskt föreligger. Enligt en undersökning som gjordes 1997 biföll domstolarna åklagarens begäran om att få ålägga restriktioner i 92 procent av fallen. CPT:s rapport från 1998 stödjer även detta då det i denna framgår att domare sällan avslår åklagares yrkande på restriktioner.

Statistiken visar enligt min mening att domstolen ofta går i linje med åklagarnas bedömning och att det således är denna bedömning som ligger till grund för ett tillstånd. En relevant fråga i detta sammanhang är om statistiken avspeglar att åklagare nästan alltid gör korrekta bedömningar av situationen eller att rätten per automatik meddelar tillstånd? Mot bakgrund

av både min och utvecklingscentrums intervjustudie samt åklagarmyndighetens statistik anser jag att det sannolikt beror på det sistnämnda.

Det finns i nuläget inga särskilda riktlinjer som anger när kollusionsfara ska anses föreligga utan varje åklagare gör sin egen bedömning. Åklagarens uppskattning huruvida restriktioner är nödvändiga, eller om utredningen kan genomföras utan dessa blir alltså avgörande för tillämpningen. Utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv anser jag att det är väsentligt att begreppet kollusionsfara tolkas enhetligt så att utrymmet för åklagarnas individuella tolkningar reduceras till ett minimum.

Jag anser även att det är betydelsefullt att enhetlighet råder vid bedömningen om kollusionsfara föreligger *efter* att tillstånd meddelats, eftersom det då är upp till åklagaren att bestämma vilka restriktioner som ska aktualiseras och i vilken omfattning. Några riktlinjer om när kollusionsfaran ska anses öka eller minska har jag inte kunnat finna. De enda anvisningar som anges är de i häkteslagen, som indikerar att restriktioner ska användas i så liten omfattning som möjligt och endast i de fall då det är absolut nödvändigt. Viss vägledning tycker jag dock att man kan spåra i JO 1996/97 s. 62 där det framgår att kollusionsfara endast i undantagsfall föreligger, efter det att tingsrätten tagit upp den muntliga bevisningen i målet. Av dessa skäl vill jag därför hävda att det är viktigt att åklagaren kontinuerligt uppmärksammar ändrade förhållanden som kan medföra att restriktionerna kan upphävas eller i övrigt innebära lättnader. CPT påpekade även i den rapport som lämnades efter 2009 års besök att det är av stor vikt att restriktioner hävs så fort det saknas motiv för dess användning.

Både min och utvecklingscentrums intervjustudie visar att en generell uppfattning är att kollusionsfara kan vara sammansatt av olika saker beroende på vilken brottstyp det är frågan om. En del har uttryckt att det emellanåt kan vara svårt att motivera vari kollusionsfaran består. Gemensamt för samtliga åklagare är att begreppet generellt innebär en risk för att den misstänkte på något sätt kan försvåra brottsutredningen. På vilket sätt den misstänkte kan göra detta varierar i svaren

Ett fåtal åklagare anser att begreppet utöver ett försvårande av brottsutredningen även omfattar en risk för att den misstänkte inte blir lagförd samt en risk för fortsatt brottslighet. Denna tolkning av begreppet bedömer jag omfatta både flyktfara och recidivfara.

Kollusionsfara är en särskild häktningsgrund och ska enligt min uppfattning särskiljas från både recidivfara och flyktfara. Detta framgår även i JO 1988/89 s. 41 där en åklagare kritiserades då denne hade tillgripit restriktioner trots att häktningsbeslutet grundats på flyktfara.

De intervjustudier som genomförts tyder på att begreppet kollusionsfara är vidsträckt och omfattar en rad olika saker. Begreppet verkar även ha förväxlats med andra häktningsgrunder såsom recidivfara och flyktfara.

Resultatet av en alltför vid tolkning av begreppet ökar risken för att tillämpningen av restriktioner blir beroende av vilken åklagare som för talan. Detta är en realitet som kan urholkar rättssäkerheten.

Intervjustudierna har uppvisat att samtliga åklagare oftast tillämpar grundrestriktionerna "tre vänster, tre höger". Detta kan bero på att varje åklagare, efter noggrann bedömning, anser att restriktionerna krävs för att hindra risken för kollusion. Men det kan också handla om att dessa specifika restriktioner tillämpas per automatik utan att någon bedömning i varje enskilt fall görs. Utvecklingscentrums intervjustudie visar att ungefär 20 procent av de tillfrågade åklagarna inte gör enskilda bedömningar i situationer där det är flera häktade och domstolen gett tillstånd att ålägga restriktioner. Detta tycker jag är oroväckande eftersom agerandet riskerar att inskränkningarna blir mer omfattande än vad ändamålet kräver.

Jag anser att det är viktigt att komma ihåg att häktning på grund av kollusionsfara enbart har en bevissäkrande funktion. Restriktioner kan alltså endast åläggas mot bakgrund av att det föreligger en risk för kollusionsfara och ska således endast tillgripas i de fall som bevissäkring åsyftas. Det är således viktigt att åklagarna endast tillgriper restriktioner i syfte att säkra bevisning och inte använder inskränkningarna för att till exempel skaffa fram bevisning eller bevara ledtrådar som kan leda till ytterligare bevisning. Görs inga noggranna bedömningar i varje enskilt fall vill jag hävda att det föreligger risk för att detta syfte åsidosätts och tillämpningsområdet kan på så sätt bli mer vidsträckt än vad lagstiftaren avsett.

När det gäller den skriftliga dokumentationen framgår det i ÅFS 2005:29 att om åklagaren beslutar att ålägga en häktad med restriktioner ska han eller hon dokumentera skälen för avgörandet. Åklagaren ska här ange de konkreta skäl som ligger till grund för restriktionsbeslutet. Denna dokumentation skall den misstänkte få ta del av så fort det kan ske utan att det implicerar olägenheter för utredningen. Av den rapport som inkom efter CPT:s besök 2003 fann kommittén att åklagare inte skriftligen informerade häktet och den häktade om skälen för varför den häktade ålagts enskilda restriktioner. På grund av den föreliggande bristen av skriftlig dokumentation samt angivande av skäl medfördes svårigheter för den häktade att effektivt kunna överpröva eller överklaga ett restriktionsbeslut. Av utvecklingscentrums undersökning som genomförts under 2010 framgår det att åklagare sällan dokumenterar konkreta skäl för varken enskilda restriktioner eller restriktioner av särskilt slag.

I JO 1996/97 s. 62 angav åklagaren endast att restriktioner var motiverat mot bakgrund av att det förelåg risk för att S på något sätt skulle försvåra utredningen och att det med hänsyn till målets karaktär var nödvändigt att upprätthålla restriktionerna. Enligt min mening är dessa skäl alltför generella för att domstolen ska kunna avgöra huruvida det faktiskt föreligger kollusionsfara. I JO 1988/89 anser jag att något mer konkreta skäl anges då åklagaren anför att det förelåg risk för att T skulle prata ihop sig med sin sambo om en fördelaktig version för T.

När det gäller möjligheten att *kunna* ange konkreta skäl råder det delade meningar. Några åklagare anser att det är mycket svårt och ibland omöjligt, samtidigt som några åklagare anser att man i stort sätt alltid kan ange sådana skäl.

En viktig fråga som jag vill lyfta fram i detta sammanhang är *varför* det råder delade meningar. Beror det på att vissa åklagare har lättare än andra att konkretisera skälen eller handlar det om att begreppet ger utrymme för olika tolkningar och att möjligheten att ange konkreta skäl således blir beroende av hur den enskilde åklagaren tolkar begreppet? Jag är ganska övertygad om att det snarare handlar om att begreppet ger utrymme för olika tolkningsmodeller.

Enligt förarbetena får domstolen emellertid inte ställa alltför höga krav på konkreta och detaljerade uppgifter när den prövar restriktionsfrågan. Sådana krav riskerar att en effektiv brottsutredning inte kan bedrivas. Ett felaktigt beslut om att ålägga en häktad restriktioner kan dock vålla stor skada för den enskilde.

Det är tveklöst så att domstolen är helt beroende av korrekt information för att kunna fatta ett väl underbyggt beslut avseende restriktionsfrågan. I den rapport som CPT lämnade efter besöket 1998 rekommenderades att åklagaren inför en domstolprövning skulle lägga fram så pass mycket skriftlig information att en korrekt bedömning kunde göras mot bakgrund av proportionalitetsprincipen.

Desto lägre krav som uppställs från domstolens sida att ange konkreta skäl desto större blir utrymmet för olika tolkningar av begreppet kollusionsfara.

Sammanfattningsvis anser jag att det krävs nationella riktlinjer för att möjliggöra en enhetlig tolkning av begreppet kollusionsfara och därmed också öka rättssäkerheten. Riktlinjerna bör innefatta specifika anvisningar vad kollusionsfara omfattar samt anvisningar om när och i vilken omfattning restriktioner bör tillgripas. Det krävs även riktlinjer för vilka konkreta skäl som åklagaren förväntas kunna lämna för att styrka ett åläggande av restriktioner.

En förutsättning är givetvis att åklagarna följer riktlinjerna och gör noggranna avvägningar dels om restriktioner överhuvudtaget är nödvändigt och dels vilka specifika inskränkningar som är aktuella. Här förutsätts en attitydförändring hos varje enskild åklagare som innebär att de endast tillgriper restriktioner i fall där det är absolut nödvändigt eller som CPT uttryckt det, endast i exceptionella fall.

Domstolen har en betydande roll i processen eftersom denna har möjlighet att avslå begäran. Det är alltså viktigt att även domstolen gör ordentliga bedömningar kring dels om kollusionsfara faktiskt föreligger och dels om det är nödvändigt att ålägga den häktade med restriktioner. Bedömningarna måste alltid göras mot bakgrund av proportionalitetsprincipen.

Riktlinjerna i kombination med noggrannare bedömningar hos både åklagare och domare anser jag är ett steg i rätt riktning mot en mindre frekvent användning av restriktioner. Detta skulle sannolikt förhindra att restriktioner dels åläggs slentrianmässigt och dels att det fattas beslut om andra restriktioner än sådana som är nödvändiga.

Vilka orsaker kan ligga bakom åklagarnas användning av restriktioner?

Det framgår av lagtexten att restriktioner endast får tillgripas om det föreligger kollusionsfara. Mer information än så ges inte. Någon vägledning ges inte heller i förarbetena, varken till behandlingslagen eller till den nya häkteslagen. Det finns inte heller några tydliga riktlinjer som anger vad kollusionsfara konkret omfattar och således hur och när restriktionerna skall tillämpas. Bristen på riktlinjer skapar ett betydande tolkningsutrymme. Därmed lämnas vägen öppen för att kollusionsfara ges en olikartad innebörd. Detta är rimligen en av förklaringar till att det i praktiken fått ett alltför vidsträckt tillämpningsområde.

Ett annat faktum är att domstolarna tycks bifalla åklagarnas yrkanden på restriktioner utan att göra erforderliga prövningar. Enligt min mening föreligger det alltså brister i den bedömning som domstolarna gör i samband med att de prövar restriktionsfrågan. Kravet på domstolsbeslut för att ålägga en häktad restriktioner framstår som en ren formalitet och förlorar därmed en stor del av sin tyngd.

Det framgår även av CPT:s rekommendationer, från besöket 1998, att åklagaren inför en domstolprövning ska lägga fram så pass mycket skriftlig information att en korrekt bedömning kan göras. I rapporten från 2009 framgår det vidare att domstolens beslut om att ålägga en häktad restriktioner ska vara individualiserat och fullständigt motiverat.

Avsaknaden av konkreta skäl för att motivera ett åläggande gör att domstolen inte har tillräckligt med underlag för att kunna avgöra restriktionsfrågan på ett mer korrekt sätt. Antagligen bidrar detta till att domstolen istället går på åklagarens linje och sällan avslår yrkanden. Ett faktum som leder till att restriktioner tillämpas oftare än nödvändigt.

Enligt nuvarande ordning kan en häktad överklaga rättens beslut att införa restriktioner enligt 24 kap 5 a § RB. Vidare kan den häktade när som helst begära rättens prövning av åklagarens beslut att ålägga restriktioner av visst slag. Denna möjlighet infördes 1999 efter kritik från bland annat Tortyrkommittén. Rättens beslut om tillstånd att använda ett *visst slag* av restriktioner är dock inte överklagbart. Senast 2009 påpekade CPT vikten av att kunna överklaga även ett sådant beslut.

I syfte att bland annat minska användningen av restriktioner samt öka rättssäkerheten föreslog häktesutredningen 2006 att tingsrättens beslut om

restriktioner av *visst slag* ska få överklagas. I och med den nya häkteslagens ikraftträdande, den första april 2011, kommer detta nu bli möjligt.

Det är emellertid tveksamt om denna åtgärd kommer att få några större konsekvenser. Min tveksamhet grundas på det förhållandet att den häktade, för närvarande, inte erhåller skriftlig information om de konkreta skäl som ligger bakom åklagarens bedömning. Detta är även något som CPT noterade efter deras besök 2003. Sakförhållandet medför betydande svårigheter för den häktade att överklaga ett beslut.

Jag delar Gunnel Lindbergs uppfattning att principerna om omedelbarhet, koncentration och muntlighet är en väsentlig förklaring till att frekvensen av restriktioner är så pass omfattande. En ofrånkomlig konsekvens av dessa principer är ju att den häktade kan ändra sina uppgifter mellan polisförhör och huvudförhandling. Utan restriktioner har den misstänkte möjlighet att t.ex. genom hot påverka bevispersoner som kan vara avgörande för utredningen. Restriktionerna blir i detta sammanhang oundgängliga för att man ska nå upp till kraven på att brottsutredningar skall bedrivas effektivt.

Sammanfattningsvis finner jag att det är främst tre orsaker som ligger bakom åklagarnas tillämpning av restriktioner:

- Avsaknad av tydliga riktlinjer som konkret anger hur och när restriktioner ska tillämpas.
- Avsaknad av en av domstolen djupgående bedömning huruvida restriktioner verkligen är nödvändigt.
- Eftersom svensk processrätt vilar på principerna om muntlighet, koncentration och omedelbarhet blir det i många fall oundvikligt att bedriva en effektiv brottsutredning utan att tillgripa restriktioner.

Är det nödvändigt att använda restriktioner eller finns det några alternativ som inte är lika integritetskränkande för den enskilde?

Att restriktioner kan vara nödvändiga för att bedriva en effektiv brottsutredning är uppenbart. Nyckelfrågan är om det kan anses motiverat att tillämpa restriktioner i sådan omfattning som görs i nuläget?

Trots likheter mellan de svenska och danska restriktionssystemen var kritiken från CPT skarpare mot Sverige än Danmark, avseende frekvensen av restriktionerna. I samtliga rapporter till Sverige framgår det direkt eller indirekt att Sverige bör tillämpa restriktioner mer sparsamt och endast i exceptionella fall. Danmark undgår omfattande kritik i detta avseende. Av den rapport som CPT levererade efter besöket i Danmark 2002 framgår att många av de tidigare framställda kraven, angående åläggandet av restriktioner, ansågs vara uppfyllda. Liknande konstaterande har inte tillkommit åläggandet i Sverige.

Av rapporterna kan man även utläsa att en reformering av den danska lagstiftningen lett till en minskning av isolerade i häktet från 11 procent till 5 procent. Den svenska häktesutredningen bedömde 2006 att reformeringen av restriktionsförfarandet år 1999 inte haft någon påtaglig effekt när det gäller hur stor andel av de häktade som åläggs med restriktioner. Statistik från åklagarmyndigheten i Sverige visar att 60-70 procent av de som häktades under åren 2008-2010 ålades med restriktioner. Sannolikt ålades dessa med "tre vänster, tre höger". Detta innebär att den häktade åläggs med inskränkningar i rätten till att sända eller ta emot försändelser, vistas i gemensamhet med andra intagna, stå i förbindelse med annan genom elektronisk kommunikation, samt ta emot besök. I praktiken påminner detta slående om isolering.

Till skillnad från det svenska systemet är det, i Danmark, polisen som ålägger restriktioner. Men det krävs domstolsbeslut för att isolera en häktad. Jag ställer mig dock tveksam till om en eventuell skillnad i tillämpningen kan hänföras till sådana strukturella olikheter. Det som i Danmark kallas grundlagsförhör verkar likna det förfarande som vi benämner häktesförhandling. Grundlagsförhöret medför inte heller någon skyldighet för den misstänkte att tala sanning. Utöver detta råder även en omedelbarhetsprincip i dansk processrätt, som medför att domen ska grundas på den bevisning som upptas under rättegången.

Av ovanstående framgår att Sverige tillämpar restriktioner i större utsträckning än i Danmark. Restriktionssystemen är i grunden likartade och omedelbarhetsprincipen gäller i båda länder. Kan man i Danmark bedriva en lika effektiv brottsutredning som i Sverige, utan att tillgripa restriktioner lika frekvent tyder detta ytterligare på att Sverige använder restriktioner i större utsträckning än vad som är nödvändigt.

Utifrån den korta komparativa studie jag genomfört kan jag inte finna några direkta förklaringar till varför Danmark tillämpar restriktioner i mindre omfattning än i Sverige. En mer ingående komparativ studie avseende eventuella skillnader jämfört med det danska restriktionssystemet faller dock utanför ramen för detta arbete. Syftet med jämförelsen är snarare att visa på att det möjligen kan föreligga skillnader mellan olika länder trots att systemen i grunden är likartade.

Det framgår i 7.2 att jag ifrågasätter hållbarheten i föreslagna åtgärder. Som framgår av min tidigare redogörelse anser jag att den mest effektiva och enklaste lösningen är att införa tydliga riktlinjer i syfte att minska tillämpningsområdet. För att åstadkomma en avsevärd minskning av användandet ser jag ingen annan utväg än att principerna om omedelbarhet, koncentration och muntlighet måste åsidosättas. Det är dock ingen realistisk lösning eftersom det bland annat skulle riskera att kravet på en rättvis rättegång inte upprätthålls, vilket skulle medföra att den misstänktes grundläggande fri- och rättigheter kränks.

Det är alltid lätt att kritisera ett system men svårare att föreslå konstruktiva åtgärder för att råda bot på bristerna. Jag kan inte själv finna något system som helt eller delvis skulle kunna ersätta restriktionsordningen. I alla fall inte ett system där kraven på en effektiv brottsutredning måste vara tillgodosedda.

Bilaga A

Mina intervjufrågor

Hur tolkar du begreppet kollusionsfara?

Förutom att du generellt anger kollusionsfara som skäl för att ålägga den häktade restriktioner, vilka konkreta skäl anför du?

Anser du att det är svårt och till och med ibland omöjligt att precisera dessa (konkreta) skälen?

Tycker du att det är nödvändigt att kunna ålägga en häktad restriktioner för att kunna bedriva en effektiv brottsutredning?

Tror du att det finns andra åtgärder man skulle kunna vidta som är mindre ingripande för den häktade?

Har du några förslag till sådana alternativa åtgärder?

Bilaga B

Utvecklingscentrums intervjuformulär

	FRÅGOR
1	Vid vilka brottstyper använder du restriktioner?
2	<i>Vilken brottstyp är vanligast?</i>
3	<i>Är det någon skilln m. vuxna, 15 till 17 och 18 till 21-åringar?</i>
3a	<i>Har det någon betydelse hur många misstänkta som förekommer i ärendet?</i>
4	Vilka skäl har du för att ge restriktioner?
4a	<i>Skillnad mellan skälen kollusionsfara och skälen för restriktioner i de enskilda fallen?</i>
5	<i>Vilka skäl är vanligast förekommande?</i>
6	<i>Är det någon skilln m. vuxna, 15 till 17 och 18 till 21-åringar?</i>
7	<i>Vilka restriktioner använder du vanligen?</i>
7a	<i>Detaljerade instruktioner? (TV men ej nyheter, samsittning med andra häktade med restriktioner?)</i>
8	Omprövar du restriktionerna under häktningstiden?
9	<i>När och hur ofta omprövar du restriktionerna?</i>
10	Ger du lättnader i restriktionerna eller släpper du på dem efter hand under häktningstiden?
11	<i>Vilken typ av lättnader ger du då eller vilka restriktioner släpper du först ?</i>
12	<i>När ger du lättnader (hur snart), hur ofta?</i>
12a	<i>Vad avgör om du ska ge lättnader?</i>
13	Häver du restriktionerna under pågående häktning?
14	<i>Vad är skälet i så fall till det?</i>
15	<i>Är det någon skilln m. vuxna, 15 till 17 och 18 till 21-åringar?</i>

16	Informerar du den häktade om skälen för restriktionerna?
17	<i>Hur informerar du den häktade?</i>
17a	<i>Hur dokumenterar du att du har informerat den häktade?</i>
18	<i>Är det någon skilln m. vuxna, 15 till 17 och 18 till 21-åringar?</i>
19	Informerar du den häktade om möjligheten att begära domstolens prövning av ditt beslut om restriktioner?
20	<i>Hur lämnar du den informationen?</i>
21	<i>Hur lämnar du information i samband med häktningförhandling som du deltar i via videolänk?</i>
22	<i>Hur dokumenterar du att du har lämnat informationen?</i>
23	<i>Är det någon skilln m. vuxna, 15 till 17 och 18 till 21-åringar?</i>
23a	<i>Har du varit med om att häktad har begärt domstolens prövning av ditt beslut om restriktioner?</i>
23b	Informerar du den häktade om möjligheten att överklagar tingsrättens beslut att ge dig tillstånd att ålägga den häktade restriktioner?
23c	<i>Dokumenterar du detta, hur?</i>
23d	<i>Har du varit med om att den häktade har överklagat bara beslutet om tillstånd att ålägga restriktioner?</i>
24	Informerar du domstol om vilka restriktioner som du kommer att använda i samband med att du begär tillstånd att ålägga restriktioner?
25	<i>Hur lämnar du den informationen?</i>
26	<i>Är det någon skilln m. vuxna, 15 till 17 och 18 till 21-åringar?</i>
27	Kan du ge konkreta exempel på positiva erfarenheter (utredningsmässiga eller andra) när du har använt restriktioner <i>(Skilj på hörsägen och egen erfarenhet)</i>
28	Kan du ge motsvarande konkreta exempel på negativa erfarenheter när du har använt restriktioner <i>(Skilj på hörsägen och egen erfarenhet)</i>
29	Kan du ge motsvarande konkreta

	<p>exempel på positiva erfarenheter när du har begärt men inte fått tillstånd att ålägga restriktioner? (Skilj på hörsägen och egen erfarenhet)</p>
30	<p>Kan du ge motsvarande konkreta negativa erfarenheter när du har begärt men inte fått tillstånd att ålägga restriktioner. (Skilj på hörsägen och egen erfarenhet)</p>
31	<p>Hur värderar domstolarna förhörsuppgifter som har lämnats av den åtalade under förundersökningen?</p>
32	<p>Har du fått särskild utbildning i fråga om hur man ska eller bör hantera restriktionsfrågan?</p>
33	<p>Är det något som ni diskuterar på kammaren?</p>
34	<p>Hur många år har du arbetat som åklagare?</p>
35	<p>Hur många år har du arbetat på den här kammaren som åklagare?</p>
36	<p>Har du någon annan kommentar i anslutning till frågan om restriktioner? (som tex alternativ till restriktioner)</p>

TILLÄGGSFRÅGOR

37	<p>Vad innebär eller innefattar enligt din mening begreppet kollusionsfara?</p>
38	<p>När det är flera häktade där domstolen gett dig tillstånd att lägga restriktioner, gör du en individuell bedömning av behovet i varje enskilt fall?</p>
38a	<p>Om svaret på föregående fråga är ja, hur prövar du detta och hur ofta leder det till skillnad mellan de häktade?</p>

Bilaga C

ÅKLAGARKAMMARE

Kammaråklagare
tfn:

ANVISNINGAR angående GRIPEN/ANHÅLLEN/HÅKTAD

Datum

Dariennr

Gripen/Anhållen/Häktad	Namn	Personnummer
Offentlig försvarare	Namn, adress och telefonnummer tel	
Förhållsledare	Namn, rotel och telefonnummer	

	☐ Inga restriktioner	
Allmänna nyhetstidningar	☐ Tillåts	☐ Tillåts inte
Andra tidningar och tidskrifter	☐ Tillåts	☐ Tillåts inte
Radioapparat och TV	☐ Tillåts	☐ Tillåts inte
Gemensam vistelse och förvaring	☐ Tillåts	☐ Tillåts inte
Brev eller annan försändelse	☐ Tillåts	☐ Prövning förbehålls
Besök och telefonsamtal	☐ Ingen prövning av åklagaren	☐ Prövning förbehålls med undantag för
Omrövat beslut	☐ Genom dessa anvisningar upphävs de restriktioner som åklagaren vid beslut meddelat den	
Medmisstänkta		

Särskilda anvisningar eller upplysningar

--

Underskrift
Namnförtydligande
Tjänstetitel

Om inte annat särskilt anges gäller begränsningar i fråga om besök inte för resesekreterare eller ledamot av nämnden för den andliga vården, inte heller för person som är verksam i den inom kriminalvården särskilt anordnade besöks- och biblioteksverksamheten.

Skäl för beslutet om att ålägga restriktioner, se bilaga

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Statens offentliga utredningar

SOU 1977:50 *Häktning och anhållande*. Betänkande av utredningen ang. översyn av häktningsbestämmelserna

SOU 2006:17 *Ny häkteslag*. Betänkande av Häktesutredningen

Propositioner

Prop. 1986/87:112 om anhållande och häktning, m.m.

Prop. 1988/89:124 om vissa tvångsmedelsfrågor

Prop. 1997/98:104 behandlingen av häktade

Prop. 2009/10: 135 En ny fängelse- och häktningslagstiftning

Justitieombudsmannens ämbetsberättelser

JO 1988/89 s. 41

JO 1996/97 s. 62

Övriga myndighetspublikationer

DV rapport 1997:6, *Anhållande och häktning – en utvärdering av 1996 års ändring av fristerna vid anhållande och häktning*

Åklagarmyndighetens författningssamling, **ÅFS 2005:29**, Utkom från trycket den 29 december 2005

Examensarbeten

Ståhl, Kristoffer, *Geografisk skillnad vid användning av restriktioner - och en analys av dess orsaker*, Lund 2010.

Wittbom, Hedda, *Restriktioner vid häktning - ur ett EU-rättsligt perspektiv*, Lund 2010.

Elektroniska källor

www.denstoredanske.dk

[http://www.denstoredanske.dk/Samfund, jura og politik/Jura/Retspleje og domstole/grundlovsforh%C3%B8r](http://www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Jura/Retspleje_og_domstole/grundlovsforh%C3%B8r)

www.justitieministeriet.dk

[http://www.justitsministeriet.dk/fileadmin/downloads/Forskning og dokumentation/Isolationsrapport%202008.pdf](http://www.justitsministeriet.dk/fileadmin/downloads/Forskning_og_dokumentation/Isolationsrapport%202008.pdf)

www.politi.dk

<http://www.politi.dk/da/ompolitiet/organisationen/>

Övriga källor

Mejlkorrespondens med åklagare Joakim Zander

Mejlkorrespondens med Hans-Jøgen Engbo

Samtal med Hans-Jørgen Engbo den 27/10-10

Intervju med sammantaget 5 åklagare från åklagarmyndigheten i Malmö och internationella åklagarkammaren i Malmö

Intervjumaterial från åklagarmyndighetens utvecklingscentrum i Malmö

Åklagarmyndighetens diarföringssystem Cåbra (statistik avseende andelen häktade som ålagts restriktioner)

Europarättsliga dokument

Rapporter från CPT till den svenska regeringen

CPT/Inf (92) 4, Report to the Swedish Government on the visit to Sweden carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 5 to 14 May 1991

CPT/Inf (95) 5, Report to the Swedish Government on the visit to Sweden carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 23 to 26 August 1994

CPT/Inf (99) 4, *Report to the Swedish Government on the visit to Sweden carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 15 to 25 February 1998 and Interim report of the Swedish Government in response to the CPT's report*

CPT/Inf (2004) 32, *Report to the Swedish Government on the visit to Sweden carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 27 January to 5 February 2003*

CPT/Inf (2009) 34, *Report to Swedish Government on the visit to Sweden carried out by the European committee for the prevention of Torture and inhuman or degrading Treatment or Punishment (CPT) from 9 to 18 June 2009*

Rapporter från CPT till den danska regeringen

CPT/Inf (2002) 18, *Report to the Government of Denmark on the visit to Denmark carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 28 January to 4 February 2002*

CPT/Inf (2008) 26, *Report to the Government of Denmark on the visit to Denmark carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 11 to 20 February 2008*

Litteratur

Bylund, Torleif, *Tvångsmedel I*, Iustus Förlag AB, Uppsala, 1993

Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis – en kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*, 3:e upplagan, Norstedts Juridik AB, Stockholm, 2007

Ekelöf, Per Olof; Bylund, Torleif; Edelstam, Henrik, *Rättegång. Tredje häftet*, 7:e upplagan, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2006

Fisher, I, David *Mänskliga rättigheter, en introduktion*, 4:e upplagan, Norstedts juridik 2007

Fitger, Peter. *Särtryck ur rättegångsbalken: kap. 19-28, 36*. Norstedts Juridik AB, Stockholm 2007.

Lindberg, Gunnel, *Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?*, Thomson Fakta AB, Stockholm, 2009

Westerlund, Gösta, *Straffprocessuella tvångsmedel*, Bruuns Bokförlag, Göteborg, 2005

Rättsfallsförteckning

Nytt Juridiskt Arkiv

NJA II 1943 s. 321

NJA 1974 s. 614

NJA 2007 s. 337

Rättsfall från hovrätterna

RH 2000:4

Rättsfall från Europadomstolen

Golder v. UK (4451/70).

Ireland v. UK (5310/71).

Silver and other v. UK (5947/72).

Schönenberger and Durmaz v. Switzerland (11368/85).

Campbell v. UK (12244/86).

Selmouni v. France (25803/94).

G.B. v. France (42346/98).